

Sofinancira
Evropska unija

Trajnostna igra

**VODNIK:
MESEC BREZ IGRAČ V VRTCIH**

Informacije o vodniku

Naslov: Trajnostna igra: Vodnik: Mesec brez igráč v vrtich

Urednici: Jerneja Šibilja in Konstantina Tsafitsa

Avtorice in avtor: Mojca Krajšek, Irena Cesar, Gašper Žagar, Jerneja Šibilja, Konstantina Tsafitsa, Danuta Łukasińska in Elvira Lhotka

Oblikovalka: Aleksandra Simla

Lektorica: Sonja Špegel

Priročnik je bil pripravljen v okviru projekta Erasmus+ Mesec brez igráč: Spodbujanje ustvarjalnosti in ozaveščanje o trajnosti pri predšolskih otrocih

2024-2-PL01-KA210-SCH-000294718

Projektni partnerji:

VRTEC DOBRNA

Innovation
footprint

Podporni partner:

Sofinancira
Evropska unija

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 291392771
ISBN 978-961-97602-1-5 (PDF)

Založnik: STEP Inštitut (Rimska cesta 6, 1000 Ljubljana, Slovenija)

Leto: 2026

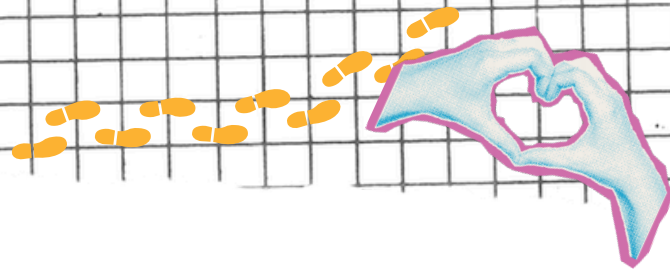
Vodnik je objavljen na spletni strani <https://www.step-institute.org/toy-free-month/>.

odnik je bil pripravljen v okviru Erasmus+ projekta Mesec brez igrač: Spodbujanje ustvarjalnosti in ozaveščanje o trajnosti pri predšolskih otrocih.

VSEBINA

0	UVOD	5
1	SLOVAR IN KRATKI POVZETKI	7
2	VPLIV INDUSTRIJE IGRAČ NA ZDRAVJE LJUDI IN NA OKOLJE	13
3	CILJI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA IN GREENCOMP OKVIR KOMPETENC	17
4	TRAJNOSTNO IZOBRAŽEVANJE	19
	4.1 Pomen trajnostnega izobraževanje v zgodnjem otroštvu	21
	4.2 Prednosti izobraževanja za trajnostni razvoj v vrtcih	23
	4.3 Učinkoviti pedagoški pristopi za izvajanje izobraževanja za trajnostni razvoj v vrtcu	25
5	SMERNICE ZA IZVAJANJE MESECA BREZ IGRAČ	27
6	MESEC BREZ IGRAČ V VRTCU DOBRNA (SLOVENIJA)	42
	6.1 Mesec brez igrač v vrtcu Dobrna	42
	6.2 Mesec brez igrač v prvi starostni skupini (1–2 leti)	45
	6.3 Mesec brez igrač v starostni skupini 5–6 let	55
7	MESEC BREZ IGRAČ V VRTCU SCHMETTERLING (AVSTRIJA)	64
8	MANJ IGRAČ, VEČ IGRE – DOBRE PRAKSE SLOVENSКИH VRTCEV	69
9	DODATNE IDEJE	112
10	LITERATURA	114

UVOD

*V gozdu smo nabrali storže in palčke, iz njih pa sem naredil čarobno palico.
Potem bi lahko čarali. (Otrok iz vrtca Dobrna)*

*“Cenim, da vrtec sodeluje v različnih projektih in da se vzgojiteljice trudijo, da bi jih približale otrokom. Glede na to, kar sem videla, lahko rečem, da so imeli otroci na voljo veliko zanimivih »recikliranih« predmetov in da so resnično uživali, ko so jih ponovno uporabili kot igrače. Med najmlajšimi je bil še posebej priljubljen tobogan za majhne predmete, narejen iz kartonskih cevk.”
(Starš – Vrtec Dobrna)*

Predstavljajte si igralnico, polno smeha, ustvarjalnosti in naravnih materialov. Brez plastičnih igrač, brez baterij; samo radovedni umi in odprt prostor. Tako se je za nas začel Mesec brez igrač.

V tem priročniku vam predstavljamo inovativno in okoljsko ozaveščeno prakso: Mesec brez igrač (TFM). Koncept TFM je preprost, a transformativen: vrtci za en mesec (ali dlje) odstranijo običajne, vnaprej izdelane igrače iz igralnice/učilnice. Otroci so vabljeni k odprti, ustvarjalni igri z uporabo trajnostnih ali recikliranih materialov in doma izdelanih igrač, tudi iz materialov, ki jih lahko najdejo v naravi. Ta praksa spodbuja otrokovo domišljijo in ustvarjalnost, sodelovanje in razvoj veščin reševanja problemov ter hkrati neguje njihovo ozaveščenost o okoljski odgovornosti že od zgodnjega otroštva.

Skupna pot

Ta vodnik smo zasnovali kot praktičen in navdihujoč priročnik za vzgojitelje v vrtcu. Nastal je v sodelovanju med zavzetimi strokovnjaki za trajnostni razvoj in vzgojitelji v vrtcu iz njihove skupne vizije: pomagati kolegom vzgojiteljem, da uresničijo trajnostno naravnost v svojih igralnicah. V njem boste našli podrobna navodila ne le o tem, kako jo načrtovati in izvajati, temveč tudi o tem, kako o njej smiselno razmišljati. Dotaknili se bomo idej, kot so trajnost, življenje brez odpadkov in splošna ekologija, katere temeljijo na širših ciljih trajnostnega razvoja (CTR) in evropskem okvirju GreenComp za trajnostne kompetence. Predstavljamo tudi ustvarjalne načine za izdelavo lastnih okolju prijaznih igrač – idej, ki so navdušile nas in upamo, da bodo navdihnile tudi vas.

Naš navdih

Priročnik je bil ustvarjen v okviru projekta Erasmus+ »Mesec brez igrač: Spodbujanje ustvarjalnosti in ozaveščanje o trajnosti pri predšolskih otrocih«, navdihnjen z zgledno prakso, ki jo izvaja predana in navdušena ekipa vrtca Dobrna v Sloveniji. Praksa trajnostnega izobraževanja je ključni del življenja v tem vrtcu od šolskega leta 2014/2015. Priročnik, obogaten s povratnimi informacijami vzgojiteljev, otrok in staršev, poudarja širši vpliv trajnostnega izobraževanja – ne le na posameznika, temveč tudi na raven skupnosti in družbe.

Zakaj brez igrač?

Ta priročnik je **odprto povabilo** vzgojiteljem: stopite na pot meseca brez igrač in **otroke popeljite v svet domišljije, odprte igre in povezanosti z naravo**. Ko v to izkušnjo vključimo družine in skupnost, začnemo gojiti navade, ki obrodijo sadove daleč izven sten igralnice. Upamo, da bo ta priročnik sprejet kot spremljevalec – nekaj, k čemur se boste lahko vračali, delili s sodelavci in iz česar boste skupaj rasli. Naj mesec brez običajnih igrač postane mesec poln domišljije, ustvarjalne igre, učenja in skrbi za naš planet.

1. SLOVAR

“Resnično cenim, da ste nam pokazali, kako je mogoče iz naravnih in recikliranih materialov narediti nekaj lepega. Tudi mojemu otroku je to veliko pomenilo – postal je bolj samostojen in domisel. Zdaj vsak kamenček prinese domov, ker želi iz njega nekaj narediti.” (Starš - Vrtec Dobrna)

Brez odpadkov (ang. Zero Waste) je ohranjanje vseh virov z odgovorno proizvodnjo, porabo, ponovno uporabo in predelavo izdelkov, embalaže in materialov brez sežiganja in brez izpustov v zemljo, vodo ali zrak, kar ogroža okolje ali zdravje ljudi ([Zero Waste International Alliance](#), 2018).

Trajnost je sposobnost zadovoljevanja potreb sedanosti, ne da bi pri tem ogrozili sposobnost prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje lastne potrebe. Vključuje uravnoteženje okoljskega zdravja, ekonomske upravičenosti in družbene blaginje, da se zagotovi dolgoročna harmonija med ljudmi in planetom.

Cilji trajnostnega razvoja obsegajo sedemnajst globalnih ciljev Združenih narodov za izgradnjo bolj pravičnega, zdravega in trajnostnega sveta do leta 2030. Za pedagoge cilji trajnostnega razvoja ponujajo okvir za povezovanje dejavnosti v razredu – kot so skrb za naravo, spodbujanje prijaznosti ali zmanjševanje odpadkov – s širšimi globalnimi vrednotami in skupnimi odgovornostmi.

Izobraževanje za trajnostni razvoj: Izobraževanje za trajnostni razvoj je pristop k poučevanju, ki otrokom pomaga razumeti, kako njihova dejanja vplivajo na svet, in jih spodbuja h kritičnemu razmišljanju, globoki skrbi in odgovornemu delovanju. V praksi izobraževanje za trajnostni razvoj pomeni vključevanje trajnosti v vsakdanje učenje – skozi igro v naravi, pripovedovanje zgodb, vključevanje skupnosti in premišljeno razmišljanje.

Krožno gospodarstvo je model razmišljanja in delovanja, ki spodbuja zmanjševanje odpadkov in modro rabo virov. V zgodnjem izobraževanju lahko to pomeni ponovno uporabo materialov za igro, popraviljanje namesto zavrženja in učenje otrok o vrednosti skrbi za to, kar imamo. Preusmerja fokus z »vzemi, izdelaj, zavrzi« na »ponovno uporabi, premisli, recikliraj«.

Sistemske razmišljanje: Celosten pristop k reševanju problemov, ki prepozna medsebojno povezanost in soodvisnost elementov znotraj celotnega sistema (npr. kako so okolje, družba in gospodarstvo povezani).

Mikroplastika so drobni plastični delci (manjši od 5 mm), ki nastanejo pri razgradnji večjih plastik ali so namerno dodani izdelkom, kot je kozmetika. Pogosti viri vključujejo mikrokroglice, sintetična vlakna oblačil in ostanke plastike.

Učenje z igro: Izobraževalni pristop, pri katerem se otroci učijo s strukturiranimi in nestrukturiranimi igralnimi dejavnostmi, ki spodbujajo razvoj na več področjih.

Izkustveno učenje: Učenje z neposrednimi izkušnjami, ki pogosto vključuje praktične, raziskovalne ali projektno usmerjene dejavnosti.

Učenje na podlagi raziskovanja: Pristop, ki otroke spodbuja k postavljanju vprašanj, iskanju rešitev in ustvarjanju razumevanja z raziskovanjem.

Prosta igra: Igra, katere ne strukturirajo odrasli, ampak jo sproži in vodi otrok. To je igra, ki je ključnega pomena za razvoj besedišča, ustvarjalnosti in socialnih veščin.

Veččutne izkušnje: Dejavnosti, ki vključujejo več kot en čut (dotik, vonj, sluh, vid, okus) za poglobitev razumevanja, zlasti abstraktnih konceptov.

Učenje v naravi: Izobraževanje in dejavnosti na prostem, ki spodbujajo povezanost z okoljem in skrb zanj.

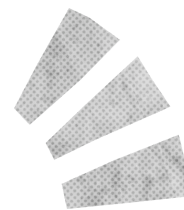
Ekopismenost: Razumevanje ekoloških konceptov, naravnih sistemov in interakcij med človekom in okoljem.

Skrbništvo okolja: Odgovorna uporaba in varstvo naravnega okolja s trajnostnimi praksami in vedenjem.

Holistični razvoj: Izobraževanje, ki upošteva vse vidike otrokove rasti, tj. kognitivne, socialne, čustvene, fizične, moralne in ustvarjalne.

Etična ozaveščenost: Prepoznavanje in razmišljanje o moralnih vprašanjih, kot so poštenost, pravičnost in odgovornost kot del učenja.

KRATEK POVZETEK 2. POGLAVJA

VPLIV INDUSTRIJE IGRAČ NA ZDRAVJE LJUDI IN NA OKOLJE

Industrija igrač ima pomembno vlogo v življenju otrok, saj oblikuje njihov razvoj, igralne izkušnje in domišljijo. Vendar pa industrija poleg svojih koristi vzbuja tudi pomembne pomisleke glede zdravja otrok in okoljske trajnosti.

Negativni vpliv industrije igrač na zdravje ljudi in okolje se kaže v:

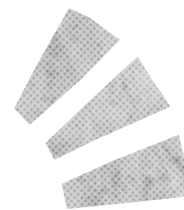
- **uporabi netrajnih materialov**, npr. neakovostne plastike, ki je ni mogoče reciklirati in vsebuje nevarne snovi, kot so ftalati, svinec in bisfenol A;
- **velikem ekološkem in ogljičnem odtisu** pri proizvodnji igrač (zlasti tistih iz plastike – plastika je narejena iz naftnih derivatov, kar zahteva porabo električne energije za proizvodnjo z uporabo neobnovljivih surovin in vode) – v prekomernem onesnaževanju zraka, vode in tal;
- nastajanju **velikih količin odpadkov** zaradi prekomernega pakiranja igrač.

Industrija sledi modelu »**vzemi, izdelaj, zavrzi**«: pridobi nafto, izdelaj igrače in jih nato zavrzi. Tudi ponovno uporabljene igrače pogosto končajo kot odpadki, saj jih večina ni primerna za recikliranje zaradi mešanih materialov in strogih varnostnih predpisov. Evropa poskuša preiti h krožnemu gospodarstvu, katerega cilj je podaljšati življenjski cikel izdelkov z uporabo trajnih, varnih in recikliranih materialov ter s popravilom, souporabo in ponovno uporabo predmetov.

Najpomembneje pa je, da ima sektor igrač ogromen vpliv: ustvarja kulturo potrošnje in odpadkov, ki se z odraščanjem otrok širi tudi na druga področja. Igrače so pogosto prvi način, s katerim otroci izkusijo nakupovanje in potrošnjo, zato postavljajo standard za to, kako otroci komunicirajo z izdelki, in jih učijo, da nenehno iščejo novo stvar. Zato potrebujemo trajnosten in zero waste pristop tudi k igračam, začeniši že od najzgodnejših let otroštva.

POJDI NA POGLAVJE

KRATEK POVZETEK 3. POGLAVJA

CILJI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA IN GREENCOMP OKVIR KOMPETENC ZA TRAJNOST

Trajnostno pot sveta določajo Cilji trajnostnega razvoja (ang. *SDG – Sustainable Development Goals*) – globalni načrt, ki so ga leta 2015 sprejele vse države članice Združenih narodov kot del Agende za trajnostni razvoj do leta 2030. Gre za 17 medsebojno povezanih ciljev, namenjenih reševanju najnujnejših svetovnih izzivov, od revščine, neenakosti in zdravja do izobraževanja, podnebnih sprememb in degradacije okolja.

Drugo bistveno orodje za vodenje vzgojiteljev v zgodnjem otroštvu in vrtcu je GreenComp – evropski referenčni okvir kompetenc za trajnost, ki spodbuja trajnost že od najzgodnejših faz razvoja. Čeprav majhni otroci morda še ne dojemajo kompleksnih globalnih izzivov, je zgodnje otroštvo ključno obdobje za oblikovanje stališč, vrednot in vedenja, ki podpirajo trajnostni način življenja.

GreenComp opredeljuje trajnost kot ključno kompetenco, ki posameznikom omogoča delovanje v prid okoljski integriteti, socialni enakosti in ekonomski upravičenosti. Okvir opisuje štiri medsebojno povezana področja kompetenc:

- **poosebljanje vrednot trajnostnosti,**
- **sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti,**
- **zamišljanje trajnostne prihodnosti,**
- **ukrepanje za trajnostnost.**

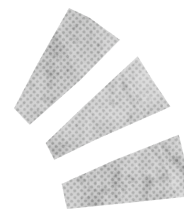
Vsako področje vključuje specifične kompetence, ki posameznikom pomagajo kritično razmišljati, sodelovati in sprejemati premišljene ter odgovorne ukrepe za trajnost v osebni, izobraževalni in poklicni okolju. GreenComp podpira **Evropski zeleni dogovor** in se usklajuje z globalnimi prizadevanji, kot so cilji trajnostnega razvoja, s spodbujanjem veščin, potrebnih za pravičen in zelen prehod.

GreenComp je pomemben za vzgojitelje v vrtcu za različne namene, kot so:

1. Polaganje temeljev za vrednote vseživljenjske trajnosti
2. Spodbujanje sistemskega razmišljanja na starosti primerni ravni
3. Spodbujanje domišljije in upanja
4. Spodbujanje delovanja in sodelovanja

POJDI NA POGLAVJE

KRATEK POVZETEK 4. POGLAVJA

TRAJNOSTNO IZOBRAŽEVANJE

Zakaj je trajnostno izobraževanje pomembno v zgodnjem otroštvu?

Zgodnje otroštvo je edinstveno kritično obdobje za oblikovanje vrednot in navad, ki trajajo vse življenje. V tej fazi so otroci zelo dovzetni in odprti za nove načine razumevanja sveta. **Izobraževanje za trajnostni razvoj** (ang. Education for Sustainable Development – ESD) zagotavlja temelje za vseživljenjsko okoljsko ozaveščenost, empatijo in družbeno odgovornost. Z vključevanjem trajnosti v vsakodnevne rutine, igro in odnose se otroci učijo o naravi, pravičnosti, sodelovanju in skrbi za druge. ISR opolnomoča otroke kot sposobne akterje sprememb in se naravno usklajuje z igro in pristopi zgodnjega izobraževanja, osredotočenimi na otoka.

Prednosti izobraževanja za trajnostni razvoj v zgodnjem otroštvu:

- Kognitivni razvoj
- Socialno-čustveni razvoj
- Ozaveščenost o okolju in skrbi za naravo
- Fizični razvoj
- Moralna in etična ozaveščenost

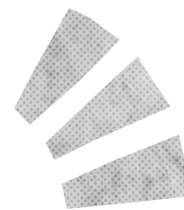
Učinkoviti pedagoški pristopi izobraževanja za trajnostni razvoj:

Izobraževanje za trajnostni razvoj je celosten, integriran način poučevanja in življenja. Naslednji pristopi kažejo, kako lahko vzgojitelji vključijo trajnost v vsakodnevno prakso:

- **Učenje na podlagi igre in izkustveno učenje:** raziskovalni projekti, pripovedovanje zgodb, ustvarjalne umetnosti in prosta igra, ki spodbujajo radovednost in samoizražanje.
- **Izobraževanje v naravi in na prostem:** redni sprehodi, vrtnarjenje, opazovanje žuželk in uporaba naravnih materialov za raziskovanje in ustvarjanje.
- **Integracija v kurikulum:** vključevanje trajnosti v vsakodnevne rutine, kot so poraba vode med umivanjem rok, sortiranje odpadkov po obrokih in premišljena raba energije.
- **Sistemske razmišljanje:** pomoč otrokom pri spoznavanju povezav med skrbjo za naravo, premišljeno in preudarno rabo virov ter spodbujanje celostne perspektive.
- **Vloga vzgojitelja:** delovati kot moderator, opazovalec in reflektivni vodnik, ki spodbuja radovednost in odprto raziskovanje, namesto usmerjanja v vsako dejavnost.

POJDI NA POGLAVJE

KRATEK POVZETEK 5. POGLAVJA

SMERNICE ZA IZVAJANJE MESECA BREZ IGRAČ

Z odprtim načinom razmišljanja, dobro pripravo in timskim delom postane TFM smiselna izkušnja za otroke, vzgojitelje in družine.

1. Navdih, skupna vizija in praktično načrtovanje

Predstavite koncept TFM in njegove koristi kolegom. Oblikujte ekipo TFM. Pogovorite se o viziji, možnih izzivih in povežite pobudo z učnim načrtom.

2. Postavitev igralnice: ustvarjanje navdihujočega okolja

Vključite otroke in zaposlene v vrtcu. Odstranite igrače in otrokom previdno razložite spremembo. Ustvarite privlačna igralna območja. Zagotovite varnost, udobje in raznolikost.

3. Priprava otrok: ABC TFM

- Spremembo priznajte iskreno in empatično.
- Z zgodbami ali skrivnostnimi gradivi vzbudite navdušenje.
- Soustvarjajte pravila za varno in spoštljivo igro.
- Zaupajte njihovi ustvarjalnosti in jim dajte prostor za eksperimentiranje.
- Vsako odkritje naj bo kot zmaga – osredotočite se na učenje, ne na popolnost.
- Naj bo smiselno – povežite igro z empatijo in skrbjo za naravo.

4. Priprava materialov: Zbiranje in organiziranje

Zbiranje in sortiranje materialov začnite zgodaj s pomočjo zaposlenih v vrtcu, staršev in lokalne skupnosti. Osredotočite se na ponovno uporabo. Kakovost je pomembnejša od količine.

5. Ustvarjanje trajnostnih igrač

Vključite otroke v izdelavo igralnih materialov – to spodbuja občutek odgovornosti, ustvarjalnost in zmožnosti reševanja problemov. Spodbujajte večnamenske in odprte modele.

6. Vključevanje staršev

Predstavite TFM kot priložnost za otroke, da rastejo socialno, čustveno in ustvarjalno. Povabite starše k aktivnemu sodelovanju. Razmišljajte in se učite skupaj.

7. Vključevanje lokalne skupnosti

Povežite se z lokalnimi obrtniki, organizacijami ali podjetji. Spodbujajte nadaljnje sodelovanje, da bo praksa TFM postala skupna tradicija.

POJDI NA POGLAVJE

2. VPLIV INDUSTRIJE IGRAČ NA ZDRAVJE LJUDI IN NA OKOLJE

“Delavnice so bile čudovita izkušnja tudi za nas starše – preproste, a polne idej. Opazovati svojega otroka, kako z veseljem ustvarja nekaj iz tistega, kar bi običajno zavrgli, je bilo resnično nekaj posebnega.” (Starš – Vrtec Dobrna)

Industrija igrač ima pomembno vlogo v življenju otrok, saj oblikuje njihov razvoj, igralne izkušnje in domišljijo. Vendar pa poleg koristi vzbuja tudi pomembne pomisleke glede zdravja otrok in okoljske trajnosti.

Številne množično proizvedene igrače, zlasti cenene plastične igrače, vsebujejo **strupene snovi**, ki so lahko škodljive za majhne otroke. Ker otroci pogosto raziskujejo svet z dotikom, okusom in tesno interakcijo z igračami, je njihova izpostavljenost tem kemikalijam lahko še posebej visoka.

Nekatere najbolj zaskrbljujoče snovi vključujejo:

- Ftalate – uporabljajo se za prožnost plastike, vendar so povezani z motnjami hormonov.
- Svinec – ki ga najdemo v nekaterih barvah in elektroniki, lahko povzroči razvojne zamude in kognitivne težave.
- Bisfenol A (BPA) – je povezan z motnjami hormonov in dolgoročnimi zdravstvenimi tveganji.
- Zaviralci gorenja – čeprav so dodani zaradi varnosti, lahko te kemikalije negativno vplivajo na razvoj možganov.

Čeprav imajo številne države predpise o varnosti igrač, nekatere igrače, zlasti tiste, ki se prodajajo prek nereguliranih spletnih platform, morda ne izpolnjujejo varnostnih standardov, kar otroke ogroža.

Plastične ali sintetične igrače lahko predstavljajo tudi **fizične nevarnosti**, kot so:

- nevarnost zadušitve zaradi majhnih ali snemljivih delov,
- poškodbe zaradi ostrih in krhkih delov,
- nesreče, povezane z baterijami, kot so kemične opekline ali hude notranje poškodbe zaradi pogoltnjene baterije.

Okoljski odtis industrije igrač

Igrače ne vplivajo le na zdravje posameznikov – s tem, kako so proizvedene, pakirane in zavržene, prispevajo tudi k širšim okoljskim problemom.

Preobremenitev s plastiko

Industrija igrač je močno odvisna od plastike – več kot 90 % igrač je izdelanih iz plastičnih materialov, od katerih jih veliko ni mogoče reciklirati (Svetovni dan trajnostnih igrač, 2023). To vodi do:

- **Onesnaženja s plastiko in mikroplastiko**, zlasti ko se zavržejo polomljene ali neuporabljene igrače.
- **Kratke življenjske dobe izdelkov**, saj igrače pogosto zastarijo zaradi spreminjajočih se trendov ali hitrega razvoja otrok.
- **Naraščajoče količine odpadkov**, saj večina zavrženih igrač konča na odlagališčih ali v sežigalnicah, kar prispeva k svetovni krizi odpadkov.

Visok ogljični odtis

Proizvodnja igrač je virno intenzivna in vključuje:

- proizvodnjo plastike na osnovi nafte,
- dostavo na dolge razdalje iz tovarn v tujini,
- energetsko težke procese, ki sproščajo znatne emisije toplogrednih plinov.

Proizvodnja plastike za igrače letno ustvari približno 25 milijonov ton CO₂, dodatnih 20 % pa nastane zaradi prometa – skupaj približno 26 milijonov ton CO₂ na leto (v primerjavi z 280 milijardami ton v modni industriji). Približno 0,8–1 % svetovne proizvodnje plastike pa se porabi za igrače (Svetovni dan trajnostnih igrač, 2023).

Prekomerna količina odpadne embalaže

Številne igrače so preveč zapakirane v več plasti plastike in kartona. Ta embalaža ustvarja velike količine odpadkov, ki jih pogosto takoj zavržemo in jih pogosto ni mogoče reciklirati, kar še dodatno onesnažuje okolje.

Elektronski odpadki (e-odpadki)

Z vzponom digitalnih in baterijskih igrač industrija igrač vse bolj prispeva k elektronskim odpadkom, eni najhitreje rastočih vrst odpadkov na svetu. Te igrače pogosto vsebujejo nevarne materiale in jih je zaradi kompleksnih sestavnih delov težko reciklirati. Pogosto končajo na odlagališčih ali v slabo upravljanih obratih za recikliranje, kjer predstavljajo tveganje za zdravje in varnost tako delavcev kot lokalnih skupnosti.

Zgornje informacije potrjujejo, da ima prekomerna proizvodnja igrač negativne posledice za okolje in zdravje ljudi. Te vplive še poslabšuje dejstvo, da gre za ogromno zapravljanje okoljskih virov (vključno z neobnovljivimi surovinami, nafto, vodo in energijo), potrebnih za izdelavo igrač, ki imajo pogosto zelo kratko življenjsko dobo.

Statistika kaže, da otroci v samo enem tednu izgubijo zanimanje za 25 % svojih igrač. Zato še vedno 80 % igrač konča na odlagališčih, v sežigalnicah ali v oceanu, kjer prispevajo k onesnaženju z mikroplastiko (Svetovni dan trajnostnih igrač, 2023).

Industrija sledi modelu »**vzemi, naredi, zavrzi**«: pridobi nafto, izdelaj igrače in jih nato zavrzi. Tudi ponovno uporabljene igrače pogosto končajo kot odpadki, saj jih večine zaradi mešanih materialov in strogih varnostnih predpisov ni mogoče reciklirati.

Čeprav ni največja panoga, ima proizvodnja igrač ogromen vpliv: **ustvarja kulturo potrošnje in odpadkov**, ki se z odraščanjem otrok širi tudi na druga področja. Igrače so pogosto prvi način, s katerim otroci izkusijo nakupovanje in potrošnjo, zato postavljajo standard za to, kako otroci komunicirajo z izdelki, in jih učijo, da nenehno iščejo naslednjo novo stvar.

Zato potrebujemo trajnostni in brezodpadni pristop k igračam, začeniši že od najzgodnejših let otroštva do predšolske vzgoje.

Torej, ali obstaja koncept trajnostnega razvoja in zero waste?

Trajnost je sposobnost zadovoljevanja potreb sedanosti, ne da bi pri tem ogrozili sposobnost prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje lastne potrebe. Vključuje uravnoteženje okoljskega zdravja, ekonomske upravičenosti in družbene blaginje, da se zagotovi dolgoročna harmonija med ljudmi in planetom. V praksi trajnost pomeni pametno uporabo virov, zmanjševanje vpliva na okolje, podpiranje pravičnega dela in varovanje ekosistemov.

V zgodnjem otroštvu to vključuje:

- **Ekološko trajnost** – zmanjševanje vpliva na okolje z manjšo porabo virov, zmanjševanje pridelave odpadkov in zmanjševanje ogljičnega odtisa.
- **Družbeno trajnost** – spodbujanje vrednot skupnosti, sodelovanja in enakopravnega dostopa do priložnosti in virov.
- **Ekonomsko trajnost** – spodbujanje iznajdljivosti in nizkocenovnih, dolgoročnih rešitev.

“INDUSTRIJA IGRAČ JE IZJEMNO POMEMBNA IN ZATO SMO ODGOVORNI ZA OTROKE, KI SO NAŠE STRANKE, IN ZA **PRIHODNOST PLANETA, NA KATEREM BODO ŽIVELI KOT ODRASLI.**”

SVETOVNI DAN TRAJNOSTNIH IGRAČ, 2023

V skladu z izobraževanjem za trajnostni razvoj (ESD) bi se morali otroci o trajnosti učiti ne le teoretično, temveč skozi življenjske izkušnje in vsakodnevne prakse.

Zero Waste je ohranjanje vseh virov z odgovorno proizvodnjo, porabo, ponovno uporabo in predelavo izdelkov, embalaže in materialov brez sežiganja in brez izpustov v zemljo, vodo ali zrak, kar ogroža okolje ali zdravje ljudi (Zero Waste International Alliance, 2018).

Zero waste pomeni »brez odpadkov« in se zdi nova paradigma trajnosti za reševanje globalnega problema odpadkov. Zero waste nasprotuje pogledu na odpadke kot na ničvreden in neizogiben stranski proizvod na koncu življenjskega cikla izdelka (Zaman, 2022).

Tesno je povezan s krožnim gospodarstvom, saj pristop brez odpadkov uporablja strategijo zaprte zanke, v kateri se vsi viri ohranjajo z odgovorno proizvodnjo, porabo, ponovno uporabo in predelavo. Cilj je čim večkrat ponovno uporabiti surovine v celotnem življenjskem ciklu izdelka, preprečiti sežiganje ali odlaganje odpadkov ter preprečiti škodljive izpuste v vodo ali zrak (Bogusz et al., 2021).

Cilj ničelnih odpadkov je skleniti zanko in posnemati naravne sisteme, kjer vsi izhodi postanejo vhodi za nekaj drugega.

»5R-jev« programa Zero waste – zavrni, zmanjšaj, ponovno uporabi, recikliraj in kompostiraj – zagotavlja preprost okvir za smernice dela in izvedbo aktivnosti v vrtcu.

Ta priročnik podpira vzgojitelje v vrtcih pri izvajanju pravil o ničelnih odpadkih in ciljih trajnostnega razvoja ter jim omogoča pridobivanje in nadgradnjo zelenih kompetenc na njihovi poklicni poti.

3. CILJI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA IN GREENCOMP OKVIR KOMPETENC ZA TRAJNOST

“Verjamemo, da je to odlična ideja in resnično neverjetno, kaj vse se da ustvariti iz recikliranih materialov. Zdi se nam, da se je naši hčerki to zdelo zelo zanimivo in je z veliko radovednostjo raziskovala vaše stvaritve.” (Starš – Vrtec Dobrna)

Cilji trajnostnega razvoja (CTR) so globalni načrt, ki so ga leta 2015 sprejele vse države članice Združenih narodov kot del Agende za trajnostni razvoj do leta 2030. Gre za **17 medsebojno povezanih ciljev, namenjenih reševanju najbolj perečih svetovnih izzivov**, od revščine, neenakosti in zdravja do izobraževanja, podnebnih sprememb in degradacije okolja.

Vsak cilj trajnostnega razvoja ima specifične podcilje (skupaj 169) in kazalnike za merjenje napredka. Ti cilji so namenjeni **doseganju ravnovesja med gospodarsko rastjo, socialno vključenostjo in varstvom okolja**, z osrednjim poudarkom na tem, da nihče ne bo zapostavljen. Cilji trajnostnega razvoja zagotavljajo univerzalni jezik in okvir za vlade, podjetja, vzgojitelje in civilno družbo, da uskladijo prizadevanja za trajnostno prihodnost.

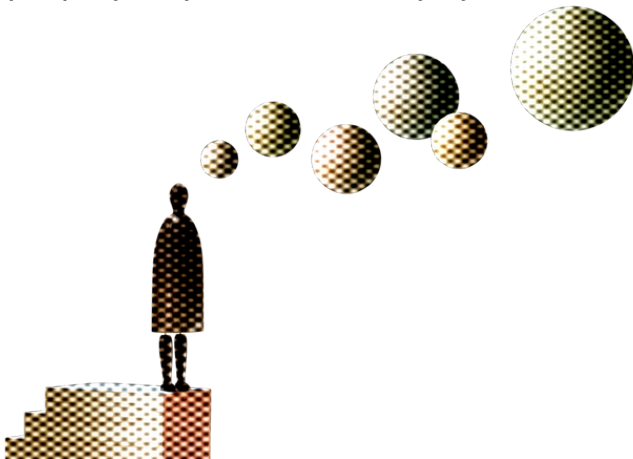

GreenComp opredeljuje trajnost kot ključno kompetenco, ki posameznikom omogoča delovanje v prid okoljski integriteti, socialni enakosti in ekonomski upravičenosti. **Okvir opisuje štiri medsebojno povezana področja kompetenc**, in sicer:

- Poosebljanje vrednot trajnostnosti
- Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti
- Zamišljanje trajnostne prihodnosti
- Ukrepanje za trajnostnost

Vsako področje vključuje **specifične kompetence**, ki posameznikom pomagajo kritično razmišljati, sodelovati in sprejemati premišljene ter odgovorne ukrepe za trajnost v osebnem, izobraževalnem in poklicnem okolju. GreenComp podpira evropski zeleni dogovor in se usklajuje z globalnimi prizadevanji, kot so cilji trajnostnega razvoja s spodbujanjem veščin, potrebnih za pravičen in zelen prehod.

GreenComp je bistveno orodje za vodenje vzgojiteljev v zgodnjem otroštvu, zlasti vzgojiteljev v vrtcu, pri spodbujanju trajnosti že od najzgodnejših faz razvoja. Čeprav mlajši otroci morda še ne dojemajo kompleksnih globalnih izzivov, je zgodnje otroštvo ključno obdobje za oblikovanje stališč, vrednot in vedenja, ki podpirajo trajnostni način življenja.

GreenComp je pomemben za vzgojitelje v vrtcu za določene vloge:

1. Polaganje temeljev za vrednote vseživljenjske trajnosti

GreenComp poudarja »poosebljanje vrednot trajnosti«, kar vzgojiteljem pomaga privzgojiti spoštovanje do narave, empatijo, skrb in odgovornost pri mlajših otrocih. Z vključevanjem preprostih, vsakodnevnih praks, kot so recikliranje, skrb za rastline ali varčevanje z vodo, lahko vzgojitelji spodbujajo navade in vrednote, ki trajajo vse življenje.

2. Spodbujanje sistemskega razmišljanja na starosti primerni ravni

S »sprejemanjem kompleksnosti v trajnostnem razvoju« GreenComp pomaga vzgojiteljem voditi otroke k opazovanju in razumevanju osnovnih odnosov v naravi (npr. kako sončna svetloba pomaga rastlinam rasti ali kako so živali odvisne od čistega okolja). Te izkušnje razvijajo zgodnje sistemsko razmišljanje in radovednost.

3. Spodbujanje domišljije in upanja

Področje kompetenc »predstavljanje trajnostne prihodnosti« podpira ustvarjalne dejavnosti, pri katerih si otroci predstavljajo boljši svet – kot so čistejši parki ali srečne živali. Te dejavnosti gojijo upanje, samozavest in ustvarjalnost, kar je ključnega pomena za izgradnjo pozitivnega pogleda na prihodnost in za razvoj veščin reševanja problemov.

4. Spodbujanje delovanja in sodelovanja

V okviru »ukrepanja za trajnost« GreenComp spodbuja mlajše otroke k sodelovanju pri preprostih, smiselnih dejanjih, kot so sajenje dreves, sortiranje odpadkov ali ugašanje luči. Vzgojitelji v vrtcu lahko te dejavnosti vodijo skozi igrivo, participativno učenje in otrokom pomagajo, da se počutijo opolnomočene in vključene.

5. Podpiranje strokovne rasti vzgojiteljev

GreenComp vzgojiteljem v vrtcu nudi tudi strukturiran okvir za razvoj lastnih trajnostnih kompetenc. Spodbuja reflektivno poučevanje, sodelovanje z družinami in skupnostmi ter ustvarjanje trajnostnih učnih okolij tako v zaprtih prostorih kot na prostem.

Z uporabo okvira GreenComp vzgojitelji v vrtcu postanejo ključni akterji sprememb in pomagajo oblikovati novo generacijo, ki je bolj povezana z okoljem, bolj družbeno odgovorna in bolj opremljena za prispevanje k trajnostni prihodnosti. Predšolska vzgoja, obogatena z vrednotami GreenComp, ni le učenje, temveč življenje trajnostnega razvoja že od samega začetka.

4. TRAJNOSTNO IZOBRAŽEVANJE

“Res sem vesela, da vrtec spodbuja igro brez vnaprej pripravljenih igrac. Mislim, da se je moj otrok v tem času naučil več o sodelovanju, komunikaciji in skupni igri kot kdaj koli prej. Zdaj se tudi doma ukvarjamo z več ustvarjalnimi dejavnostmi.” (Starš – Vrtec Dobrna)

Trajnostni razvoj zajema tri medsebojno odvisne dimenzije: **okoljsko, ekonomsko in socialno**. Znotraj socialne dimenzije ima trajnostno izobraževanje, ali še bolje, izobraževanje za trajnostni razvoj (ang. ESD) ključno vlogo, saj posameznikom omogoča, da aktivno prispevajo k bolj trajnostni prihodnosti. Po mnenju Unesca je ISR »izobraževanje, ki vsakemu človeku omogoča pridobitev znanja, spretnosti, stališč in vrednot, potrebnih za oblikovanje trajnostne prihodnosti« (UNESCO, 2020).

Za mlajše otroke v vrtcu je izobraževalno in trajnostno izobraževanje še posebej pomembno, saj je razvojno primerno in temeljno. Zgodnje otroštvo je čas hitrega razvoja možganov, socialnega učenja in čustvene rasti. Je tudi čas, ko otroci oblikujejo svoje razumevanje sveta. Raziskave kažejo, da imajo izkušnje v tem formativnem obdobju dolgotrajne učinke na vrednote in vedenje. Vključevanje trajnostnega izobraževanja spodbuja bistvene kompetence, kot so kritično mišljenje, empatija, sodelovanje in okoljska ozaveščenost, ki prispevajo k vseživljenjskemu okoljsko odgovornemu vedenju (Pratiwi et al., 2025).

Zgodnja izpostavljenost tem konceptom vzgaja **generacijo, ki je bolje opremljena za odzivanje na kompleksne globalne izzive**, vključno s podnebnimi spremembami, izgubo biotske raznovrstnosti in socialno nepravičnostjo.

Cilji izobraževanja in trajnostnega razvoja so usklajeni s cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov (SDG), zlasti s ciljem 4.7, ki poudarja izboljšanje kakovosti izobraževanja za pripravo otrok na globalne izzive. Osrednji učni izid znotraj teh ciljev je gojenje sposobnosti samostojnega delovanja in sprejemanja odločitev. SDG spodbuja otroke k sprejemanju premišljenih odločitev, ukrepanju, prepoznavanju težav in iskanju rešitev ter spreminjanju lokalnega okolja (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024). To otroke iz **pasivnih prejemnikov informacij spremeni v aktivne udeležence in odločevalce**.

Poleg tega je mogoče koncepte trajnosti vključiti v vsakodnevne dejavnosti v razredu in vsakdanje trenutke (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024). Trajnostno vedenje se normalizira s preprostimi rutinami, kot so ozaveščena raba vode, zmanjševanje količine odpadne hrane ali sortiranje in recikliranje. Cilj ni le poučevanje lekcij o trajnosti, temveč ustvarjanje trajnostnih praks v zakoreninjenih, nezavednih navadah. Ta pristop dokazuje, da gre pri izobraževanju za trajnostni razvoj, **za oblikovanje celotnega učnega okolja in vsakodnevne prakse, ki odraža trajnostne vrednote** (Sneddon & Pettit, 2024).

4.1 POMEN TRAJNOSTNEGA IZOBRAŽEVANJA V ZGODNJEM OTROŠTVU

Zgodnje otroštvo predstavlja edinstveno kritično obdobje za uvajanje izobraževanja za trajnostni razvoj. Ta faza ni le primeren trenutek, temveč ključno razvojno okno za vcepljanje temeljnih načel, ki bodo posameznike oblikovala skozi vse življenje.

Ključna faza za vseživljenjske vrednote

Mlajši otroci so po naravi radovedni in zelo dovzetni za vplive, zato je **zgodnje otroštvo ključno obdobje za gojenje okoljske ozaveščenosti in razvoj trajnostnih vrednot** (Samuelsson, 2011). Raziskave kažejo, da je prvih pet let življenja »okno priložnosti«, ko se vrednote, stališča in vedenje globoko oblikujejo, kar vpliva na vseživljenjska dejanja (Pratiwi et al., 2025). V tej občutljivi razvojni fazi so otroški možgani zelo plastični in dovzetni, kar jim omogoča oblikovanje trajnih vzorcev mišljenja in vedenja. Uvajanje trajnosti v tej fazi z vsakodnevnimi dejavnostmi, kot je preučevanje življenjskega cikla rastline ali raziskovanje lokalnega okolja, izkorišča otrokovo odprtost za učenje. Te izkušnje pomagajo vtisniti trajnostno vedenje in miselnost, ki bosta verjetno trajala vse življenje (Nian, 2024).

Opolnomočenje mlajših otrok kot akterjev sprememb

Izobraževanje za trajnostni razvoj (ESD) opolnomoča otroke kot aktivne akterje sprememb, ne pa kot pasivne prejemnike. V skladu s Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah so otroci državljani in imetniki pravic, ki bi morali smiselno sodelovati pri oblikovanju svoje sedanosti in prihodnosti na trajnostne načine. So kompetentni in pripravljeni graditi lastno identiteto in življenje. Dokazi kažejo, da bi moral biti ESD prisoten v zgodnjem otroštvu tako kot predmet učenja kot tudi kot pedagoški pristop, saj lahko že predšolski otroci razvijejo nekaj razumevanja globalnih problemov in njihovih posledic.

Izobraževanje za trajnostni razvoj preusmerja pozornost z varovanja otroške nedolžnosti na opolnomočenje otrok kot sposobnih udeležencev pri oblikovanju trajnostne prihodnosti (Pramling-Samuelsson, 2011). Namesto da bi jih ščitil pred kompleksnimi vprašanji, ITR otrokom omogoča, da se s temi temami ukvarjajo na starosti primeren način, s čimer razvijajo **kritično mišljenje, reševanje problemov in samostojnost**. Te veščine so bistvene za bodoče nosilce sprememb, naloga vzgojiteljev v vrtcu pa je, da jih negujejo (Collins & Garrity, 2023; Kahrman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

Združljivost s predšolsko pedagogiko

Izobraževanje za trajnostni razvoj se naravno ujema z učnimi pristopi, ki temeljijo na igri, so osredotočeni na otroka in so izkustveni, kar je znano vzgojiteljem v vrtcu. Izobraževanje za trajnostni razvoj ni samostojen predmet, temveč je vključeno v vse dejavnosti in rutine (Pratiwi et al., 2025). Konstruktivistični pristopi, projektne raziskave in pripovedovanje zgodb pomagajo otrokom razumeti abstraktne koncepte, kot je trajnost, na praktičen in starosti primeren način (Collins & Garrity, 2023). Izobraževanje za trajnostni razvoj podpira **konkretizacijo abstraktnih konceptov z oprijemljivimi, praktičnimi izkušnjami**, kot so sajenje semen, skrb za živa bitja ali raziskovanje skupnosti, kar je ključnega pomena za mlajše otroke. Prav tako spodbuja varna, vključujoča učna okolja in odzivne odnose med vzgojiteljem in otrokom, kar je osrednjega pomena za razvoj ustrezne prakse v vrtcu (Chang Rundgren, 2023).

4.2 PREDNOSTI IZOBRAŽEVANJA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ V ZGODNJEM OTROŠTVU

Vključevanje izobraževanja za trajnostni razvoj (ESD) v učne načrte v zgodnjem otroštvu ponuja številne razvojne prednosti za otroke v vrtcu, ki zajemajo kognitivne, socialno-čustvene, okoljske in etične dimenzije.

1. Kognitivni razvoj

ESD spodbuja ključne kompetence 21. stoletja, kot so sistemsko razmišljanje, kritično razmišljanje in reševanje problemov. Z učenjem, ki temelji na raziskovanju, praktičnih dejavnostih in skupnih projektih, se otroke spodbuja k raziskovanju kompleksnih vprašanj in razvoju inovativnih rešitev (Sharma, 2023). Izobraževanje za trajnostni razvoj goji tudi sodelovalno odločanje in občutek medgeneracijske odgovornosti, veščine, pripravljene za prihodnost, ki so potrebne v nenehno spreminjajočem se svetu. Z analizo medsebojno povezanih izzivov, učinkovitim delom v skupinah in razmislekom o dolgoročnih posledicah svojih odločitev mlajši otroci razvijajo prilagodljive miselne sposobnosti, ki presegajo tradicionalno akademsko učenje okoljske vzgoje (Collins & Garrity, 2023).

2. Socialno-čustveni razvoj

ESD je ključnega pomena za razvoj socialnih veščin, čustvene inteligentnosti in empatije. Poudarja človekove pravice, vključenost in skupno odgovornost ter pomaga ustvarjati igralnice, ki slavijo raznolikost, skupnost in spodbujajo občutek pripadnosti (Pratiwi et al., 2025).

Dejavnosti, ki vključujejo skupno igro, otrokom omogočajo, da **vadijo deljenje, sodelovanje in razumevanje perspektiv drugih**. Ti pristopi k izobraževanju in trajnostnemu razvoju krepijo otrokovo čustveno odpornost in močne medosebne veščine ter jih pripravljajo na uspeh v raznolikih skupnostih (Sharma, 2023).

3. Okoljska ozaveščenost

Z vključevanjem izobraževanja za trajnostni razvoj otroci razvijajo »**eko-pismenost**«, razumevanje ekoloških konceptov, biotske raznovrstnosti in medsebojno povezanih naravnih sistemov. **Praktične izkušnje**, kot so vrtnarjenje, opazovanje lokalnih divjih živali in raziskovanje zunanjih prostorov, poglobljajo tako znanje kot čustveno povezanost z naravo, kar spodbuja trajno spoštovanje do okolja (Sharma, 2023). **Praktični projekti**, kot so recikliranje, sajenje dreves in čistilne akcije, spodbujajo skrb za okolje, katero krepijo pozitivni zgledi vzgojiteljev in vrstnikov (Pratiwi et al., 2025).

4. Telesni razvoj in motorične sposobnosti

Dejavnosti izobraževanja in socialnega razvoja, ki temeljijo na naravi in so bogate z gibanjem, znatno izboljšajo otrokov telesni razvoj. **Raziskovanje na prostem in senzorična igra** krepijo grobe in fine motorične sposobnosti, medtem ko zbiranje in sortiranje naravnih materialov, sajenje semen ali ustvarjanje okoljske umetnosti krepijo **koordinacijo rok in oči, spretnost in natančnost prijema**, kar je ključnega pomena za kasnejše učne naloge. To aktivno sodelovanje v naravi ne koristi le otrokovemu telesnemu zdravju, temveč spodbuja tudi smiselno povezavo z okoljem in krepi načela trajnosti (Sharma, 2023).

5. Moralna in etična ozaveščenost

Izobraževanje za trajnostni razvoj v zgodnjem otroštvu je močno orodje za razvoj močnih **etičnih temeljev za globalno državljanstvo**. Z uvajanjem starosti primernih razprav o pravičnosti, poštenosti in enakosti (UNESCO, 2020) ter z uporabo zgodb, ki obravnavajo okoljske in družbene izzive, vzgojitelji pomagajo otrokom graditi moralno zavest že od zgodnjega otroštva. Te izkušnje spodbujajo **informirano odločanje in sočutne, podporne prispevke k njihovim skupnostim**, s čimer vzbujajo trajen občutek **medgeneracijske odgovornosti** (Pratiwi et al., 2025).

4.3 UČINKOVITI PEDAGOŠKI PRISTOPI ZA IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ V VRTCU

V središču učenja v zgodnjem otroštvu je igra, izkustvena in praktična učna igra, ki otrokom ponuja neprecenljive priložnosti, da razumejo sebe in svoj svet. **Izobraževanje za trajnostni razvoj uspeva, ko je integrirano v aktivne, interdisciplinarne pristope**, kot so pripovedovanje zgodb, dejavnosti, ki temeljijo na igri, in projektne raziskave (Sharma, 2023; Pratiwi et al., 2025). Prosta, nestrukturirana igra, ki jo podpirajo vzgojitelji, bogati besedni zaklad, krepi socialno-čustvene spretnosti in spodbuja ustvarjalnost. Z razvojem igre so otroci kognitivno in socialno izzvani, kar jih pripravlja na reševanje kompleksnih problemov (Santer et al., 2007).

Zaposleni v vrtcu bi morali dati prednost praktičnim dejavnostim pred rutinskimi nalogami ter izvajati aktivnosti, ki temeljijo na raziskovanju, da bi spodbudili radovednost in inovativno razmišljanje. Na primer:

- **Vrtnarjenje:** Otrokom pustite saditi, opazovati rast in obirati.
- **Umetnost iz recikliranih materialov:** Ustvarjanje kreativnih projektov z uporabo odpadnih materialov.
- **Dramska igra:** Igranje vlog kot pomočniki skupnosti s poudarkom na trajnostnem razvoju.
- **Pripovedovanje zgodb:** Uporaba knjig in ustnih zgodb za raziskovanje tem varstva okolja (Pratiwi et al., 2025).

Veččutno učenje prek dotika, vida, zvoka, vonja in celo okusa, omogoča, da se abstraktni koncepti trajnosti uresničijo. Otroci lahko:

- občutijo teksture listov in zemlje,
- povohajo kompost ali rože,
- poslušajo ptice in naravne zvoke,
- fizično razvrstijo predmete za recikliranje.

Te bogate senzorične izkušnje pomagajo otrokom, da trajnostni razvoj ponotranjijo kot nekaj oprijemljivega (Kahrman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

Učenje v naravi in na prostem

Igra na prostem je močan medij za trajnostno izobraževanje, saj otroke poveže z naravo in postavi temelje za okoljsko skrb. Neposredno sodelovanje z naravo, kot so sprehodi v naravi, opazovanje žuželk, zbiranje naravnih predmetov itd., gojijo radovednost, čudenje in občutek povezanosti z zemljo. Poleg razvijanja cenjenja naravnega sveta te dejavnosti krepijo motorične sposobnosti in koordinacijo.

Vzgojitelji v vrtcu lahko:

- **načrtujejo redno raziskovanje na prostem;**
- **spodbujajo opazovanje in zbiranje naravnih predmetov;**
- **organizirajo eko-umetniške projekte z uporabo listov, kamenja ali vejic,**
- **poudarjajo senzorične izkušnje z naravnimi materiali.**

Takšni pristopi spodbujajo ustvarjalnost in krepijo temeljne vrednote trajnosti (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024; Sharma, 2023).

Integracija v vsa kurikularna področja

ITR je najučinkovitejši, kadar je celostno vključen v vse vidike učnega načrta in vsakdanjega življenja v razredu, namesto da se obravnava kot samostojna tema. Vključite trajnost v rutinske dejavnosti in razprave, in sicer:

- pogovorite se o varčevanju z vodo med umivanjem rok,
- zmanjšajte količino odpadne hrane in se pogovorite o njej.
- ločite odpadke za recikliranje in kompostiranje (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

Uporabite pristop »sistemskega razmišljanja« tako, da otrokom pomagate videti povezave med skrbjo za naravo, spoštljivim odnosom do ljudi ter preudarno rabo virov. Na primer, vodite jih k razumevanju, kako so povezani okoljski, socialni in ekonomski dejavniki. Vzgojitelji so ključni dejavniki te preobrazbe, saj uporabljajo namerne strategije in reflektivno prakso (UNESCO, 2020). **Praktične tehnike** vključujejo:

- uporabo slikanic in zgodbic za obravnavo tematik, kot so trajnost, odgovornost ali spoštljivost;
- vključevanje recikliranja in vrtnarjenja v igro in rutine;
- postavljanje odprtih vprašanj (npr. »Kaj se zgodi, če porabimo preveč vode?«);
- omogočanje skupinskega reševanja problemov za spodbujanje sodelovanja in kolektivne odgovornosti (Kahriman-Pamuk & Pramling-Samuelsson, 2024).

5. SMERNICE ZA IZVAJANJE MESECA BREZ IGRAČ

“Delavnica za starše, kjer smo ustvarjali izdelke iz recikliranih in naravnih materialov, me je resnično navdušila. Provič sem videla svojega otroka tako angažiranega, ne da bi se sploh zavedal, da se uči. Zdaj doma pogosto izdeluje stvari iz škatel in tub – ustvarjalnost kar kipi.” (Starš – vrtec Dobrna)

Mesec brez igrač (TFM) je priložnost, da v igralnico povabimo **ustvarjalnost, domišljijo in trajnost**. Priprava je ključna za ustvarjanje igrive in smiselne izkušnje za otroke, vzgojitelje in družine. Če se TFM izvaja celostno, postopoma, v smislu odprtosti, radovednosti, potrpežljivosti in prijaznosti do otrok, ima lahko trajen in globok vpliv.

Ni enega samega »recepta« ali enega pravilnega načina za izvajanje TFM. **Obstaja več načinov za načrtovanje in izvajanje dejavnosti TFM.** Pomembno je, da jih povežete z vizijo in vrednotami vrtca ter sodelujete z motiviranim osebjem, ki si prizadeva izvajati TFM z navdušenjem, odprtostjo in pripravljenostjo za učenje. Naj bosta torej fleksibilnost in pogum vaše vodilo, smernice pa glejte kot priporočila in ideje, ki jih lahko oblikujete in prilagodite svojim razmeram in izkušnjam.

1. Navdih, skupna vizija in praktično načrtovanje

Obveščanje in navdihovanje:

Predstavite koncept TFM in njegove koristi sodelavcem v vrtcu, in sicer: kognitivni razvoj, socialno-čustvena rast, okoljska ozaveščenost in telesno dobro počutje, moralna in etična ozaveščenost ter razvoj fine motorike (Več glejte v poglavju Prednosti izobraževanja in socialnega razvoja za mlade učence).

Poudarite pomen in koristi proste, domišljijske in pretvarjalne igre ter izkustvenega učenja. Ko otroci raziskujejo, doživljajo in preizkušajo stvari sami, se učijo globlje. Napake postanejo tudi priložnost za učenje, postavljanje vprašanj pa odpira njihov um, spodbuja ustvarjalnost in radovednost. Pomislite na trenutne trende v družbi in vašem lokalnem okolju (npr. hiter tempo življenja, naraščajoča raven stresa, individualizem, potrošništvo itd.) in kako je lahko učenje s prostim življenjem priložnost za upočasnitev, osredotočanje na prosto igro, razvoj socialnih in čustvenih veščin, učenje čuječe prisotnosti »tukaj in zdaj« ter skrb za naravo.

Začnete lahko z razmislekom in razpravo o naslednjih vprašanjih:

- V kaj verjamemo kot posamezniki in kot ekipa vrtca?
- Zakaj želimo vlagati v krepitev vrednot trajnosti?
- Zakaj želimo v našem vrtcu uvesti prakso TFM (in podobne projekte, pobude)? Kakšen je namen? Kako se povezuje z vrednotami, prioritetami in vizijo našega vrtca?
- Kakšne so koristi za naše otroke, starše/družine, osebje vrtca in lokalno skupnost?
- Katere spretnosti in sposobnosti želimo negovati pri svojih otrocih? Kakšno znanje ali izkušnje naj bi pridobili? Katere vrednote želimo okrepiti?
- Kakšno igro želimo spodbujati?

V praktične dejavnosti, kot je skupno ustvarjanje igrač, **vključite zaposlene v vrtcu**, da povečate zanimanje in angažiranost.

Oblikujte ekipo TFM in dodelite vloge, saj je izvajanje dejavnosti lažje in učinkovitejše s podporno ekipo. Pogovorite se o vlogah in odgovornostih (npr. preoblikovanje prostora, koordinacija materialov, komunikacija z družino) in ustvarite načrt (vsaj osnutek) izvedbe (kdaj, koliko časa, katere skupine otrok).

Razmislite o izzivih. Pogovorite se o pomislekih in morebitnih ovirah (npr. otroških reakcijah, dvomih staršev) ter razmislite o proaktivnih odzivih in načinih za njihovo premagovanje.

Pogovorite se o vlogi vzgojiteljev v procesu načrtovanja in izvajanja TFM. Pristop TFM spodbuja premik: **od vzgojiteljev, ki delujejo kot animatorji ali vodje strukturiranih dejavnosti, k vzgojiteljem, ki postanejo vodniki, ki opazujejo, podpirajo in spremljajo učenje otrok.** To je lahko za nekatere vzgojitelje sprva izziv. Zato je pomembno, da se o takšnih izzivih pogovorite kot ekipa in sodelujete z vodstvom (ravnateljem, vodjo vrtca) in/ali svetovalno ekipo vrtca (npr. psihologi, socialni pedagogi), da zagotovite podporo vzgojiteljem.

To lahko vključuje:

- povabilo strokovnjaka za izvedbo predavanja ali delavnice o opazovanju in spremljanju v vrtcu;
- ponujanje intervjujev ali supervizijskih srečanj;
- načrtovanje rednih podpornih srečanj, kjer si lahko vzgojitelji izmenjujejo izkušnje in si pomagajo.

Povezava s kurikulumom: povežite TFM z izobraževalnimi cilji, razvojnimi mejniki, nacionalnimi standardi, tematskimi sklopi.

Razmislite in se pogovorite o različnih praksah v vašem vrtcu: Kako trajnostne so in kako lahko uvedete smiselne spremembe, ki bi še dodatno podprle pristop TFM?

Na primer:

Hrana in obroki

- Kako se lotimo priprave vsakodnevnih obrokov?
- Ali bi lahko zmanjšali količino odpadne embalaže in ponudili več lokalne/sezonske hrane?
- Kako lahko otroke vključimo v razprave o zavrženi hrani?

Gradiva za poučevanje in učenje

- Kako lahko vključimo več naravnih, recikliranih in odprtih virov ter se manj zanašamo na kupljene izdelke?
- Kaj bi lahko zmanjšali ali odpravili, da bi spodbudili prosto, domišljijско igro?
- Kako ravnamo z rabljenimi ali delno rabljenimi materiali (npr. barvicami, pobarvankami, papirjem)?
- Kako lahko otroke vključimo v ustvarjanje materialov za igro/učenje?

Ravnanje z odpadki

- Kako ločujemo in zmanjšujemo odpadke v našem vrtcu?
- Ali bi lahko vzpostavili preproste prakse recikliranja ali kompostiranja, pri katerih bi lahko otroci aktivno sodelovali?

Energija in viri

- Ali se luči, ogrevanje in digitalne naprave uporabljajo premišljeno?
- Kako bi lahko otroke vključili v preprosto rutino kot »pomočnike pri varčevanju z energijo«?

Praznovanja in dogodki

- Ali se zanašamo na materiale in okraske za enkratno uporabo ali izdelke za enkratno uporabo?
- Kako bi se lahko preusmerili k alternativam za večkratno uporabo, ročno izdelanim ali naravnim?
- Kako lahko povabimo otroke in družine, da nam pomagajo premisliti o našem pristopu in narediti dogodek (še) bolj trajnosten?

Povezave z lokalno skupnostjo

- Kako sodelujemo z lokalnimi podjetji, obrtniki ali družinami?
- Ali bi lahko lokalni obrtniki podpirali trajnost (npr. pridobivanje ostankov blaga pri krojaču, lesnih odpadkov pri mizarju ali povabilo staršem, da delijo svoje trajnostne prakse)?
- Kako lahko v sodelovanju z lokalno skupnostjo naredimo korak naprej pri promociji trajnosti kot vrednote in načina življenja?

2. Postavitev igralnice – ustvarjanje navdihujočega okolja

Prostor spreminjajte previdno, z občutkom. Odstranite običajne igrače in otrokom spremembo razložite z empatijo in jasnostjo. Ta del lahko izvedete skupaj z otroki ali vnaprej brez njihovega aktivnega sodelovanja. V obeh primerih se je pomembno z otroki pogovoriti in jih pripraviti na spremembo.

Ustvarite cone/kotičke za raziskovanje

Npr. uredite lahko prostore za gradnjo, igro vlog, senzorične dejavnosti, naravne materiale in ustvarjalno izražanje. Ni treba preoblikovati celotne igralnice. Lahko ohranite idejo/koncept/strukturo, kot je običajno, in le spremenite igrače in dejavnosti tako, da ustrezajo pristopu TFM.

Uporabljajte časovno neomejene materiale – naravne, ostanke ali reciklirane (primerne za recikliranje), kot so košare iz kartona, ostanke blaga, kosi lesa, gumbi, listi, papirnati zviti, kamni itd. Samoumevno je, da morajo biti vsi materiali čisti, varni, primerni starosti in raznoliki.

Sodelujte in vključite druge! Bodite prijazni do sebe! Ni treba, da vse pripravite vnaprej in sami. Materiale in trajnostne igrače lahko zberete in ustvarite skupaj z otroki, starši in sodelavci v vrtcu. Poskrbite tudi za prijetno in domače vzdušje: dodajte nekaj blazin ali drugih mehkih, prijetnih materialov na dotik ter naravno svetlobo, ki bo podpirala mirno in sodelovalno igro.

"Igralnica" v naravi? Zagotovo!

Redno preživljanje časa na prostem, v vsakem vremenu, ponuja neprecenljive priložnosti za prosto igro, raziskovanje in povezovanje z naravnim svetom. Dež, veter ali sonce ponujajo edinstvene izkušnje, ki spodbujajo radovednost, ustvarjalnost in odpornost. V naravi lahko otroci odkrivajo texture, oblike in živa bitja, hkrati pa se učijo skrbeti za okolje (npr. nabiranje listov, opazovanje žuželk ali nežno ravnanje z rastlinami). Igra na prostem spodbuja sodelovanje, reševanje problemov ter telesno aktivnost in motorični razvoj, hkrati pa neguje spoštovanje do sveta okoli sebe. S podpiranjem otrok pri teh izkušnjah jim pomagamo razviti občutek odgovornosti, čudenja in vseživljenjsko povezanost z naravo.

3. Priprava otrok: ABC TFM

Otroci potrebujejo čas, jasnost, pomiritev in podporo, ko se rutine spremenijo. Igranje s tehniko TFM se lahko zdi vznemirljivo, a je tudi nekaj novega, nekonvencionalnega in je lahko moteče ali neprijetno (zlasti za otroke, ki so močno odvisni od znanih, običajnih igráč).

Postopna in spodbudna priprava pomaga zmanjšati odpor ter spodbuja odprtost, radovednost in pripravljenost za preizkušanje novih stvari. V tej fazi priprave ne gre le za to, da otrokom povemo, kaj se bo zgodilo, temveč da jih vključimo v proces že od samega začetka. Ko otroci razumejo »zakaj« biti za spremembo, ko se njihovi glasovi slišijo in ko lahko smiselno prispevajo, je veliko bolj verjetno, da bodo izkušnjo sprejeli z veseljem, ustvarjalnostjo in odgovornostjo.

Sledite lahko pristopu ABC TFM:

Predstavite

- Razložite TFM v preprostem, iskrenem in starosti primernem jeziku. **Odkrito se pogovorite o spremembi.** Na primer:
"Raziskali bomo, kaj lahko ustvarimo brez naših običajnih igráč."
"Nekaj časa ne bomo uporabljali svojih običajnih igráč. Namesto tega bomo skupaj ustvarjali nove igre in dogodivščine!"
- Za predstavitev ideje uporabite zgodbe, lutke, risbe ali igre. **Otrokom zagotovite**, da bodo igra, zabava, radovednost, ustvarjalnost in prijateljstvo še vedno v središču pozornosti.
- **Sprejmite vsa čustva in reakcije.** Potrdite jih in jim nudite čustveno podporo. Z otroki se pogovorite o tem, kaj bi jim lahko pomagalo občutiti več prijetnih čustev (npr. navdušenje, radovednost, veselje) ali kaj bi jim lahko pomagalo pri obvladovanju skrbi, oklevanja, žalosti ali celo jeze.

Vzbudite navdušenje

- **Poskusite krepiti prijetno pričakovanje in navdušenje.** Idejo predstavite skozi zgodbo, ustvarite »skrivnostno škatlo«, »muzej materialov« z nenavadnimi predmeti ali »kotiček za ustvarjalce«.
- **Postavljajte odprta vprašanja:** »Kaj bi to lahko postalo?«, »Kako se lahko s tem igramo?« ali »Kako lahko to (drugače) uporabimo?«
- Osredotočite se na uvajanje **majhnih izzivov**, ki bodo otrokom pomagali predstavljati si nove načine igre.

Soustvarjajte pravila in prostor

- Otroci se lažje prilagodijo, ko **zaupajo** in se počutijo **obveščene ter vključene**. Opolnomočite jih tako, da jih vključite v proces.
- **Vključite otroke v postavljanje preprostih in spoštljivih pravil** za deljenje, uporabo in igranje z materiali in trajnostnimi igračami.
- Spodbujajte jih, da si predstavljajo svoj novi prostor za igro in učenje, in jih povabite k **sodelovanju pri ustvarjanju TFM igralnice**. Na ta način ne gre le za to, da otrokom predstavimo, kako bo potekal mesec brez igrač, temveč za to, da jih povabimo k soustvarjanju procesa, kar prispeva k lažjemu prehodu in boljšim učinkom.
- **Postavljajte vprašanja**, kot so: »*Kaj potrebujemo, da se bomo igrali prijazno in varno?*« ali »*Kako si predstavljate, da bi imeli TFM v svoji igralnici?*«.
- Naj otroci ustvarijo preproste plakate s pravili. Poudarite idejo: **To je naš mesec brez igrač, ki ga ustvarjamo skupaj**.

Zaupajte njihovi ustvarjalnosti

- Otroci so naravni izumitelji z brezmejno domišljijo. Pogosto vidijo možnosti v običajnih predmetih, ki jih odrasli spregledajo. **Zaupanje v njihovo ustvarjalnost** pomeni, da jim damo čas, prostor in svobodo za raziskovanje brez stalnega vodstva odraslih. Pomagajte jim razvijati in krepiti **samozavest in pogum** za svobodno raziskovanje v bolj nestrukturiranem in odprtem okolju in situacijah. Pokažite jim, da so njihove ideje dragocene in vredne raziskovanja, s čimer okrepite samozavest in neodvisnost.
- Opolnomočite se z učnim pristopom, **osredotočenim na otroka**, kjer učenje izhaja iz vprašanj, problemov ali resničnih scenarijev in ne iz neposrednih navodil in vnaprej pripravljenih odgovorov. Spodbujajte otroke, da postavljajo vprašanja, da so radovedni. Zavedajte se, da se morate odzvati z odprtostjo in podporo ter jih povabite, da so še bolj radovedni, pogumni, drzni in inovativni. Naj vas vodijo načela brainstorminga: »Nobena ideja ni slaba ali nora, raziskujmo na odprt, radoveden in neomejen način.«
- **Uprite se želji, da bi prehitro posredovali, ko se zdi, da se otroci v procesu igre ali učenja »zataknejo«**. Včasih je premor (pa tudi doživljanje frustracije) del ustvarjalnega in učnega procesa. Dolgčas je težko doživeti, vendar lahko pogosto spodbudi domišljijo, ustvarjalnost, inovativnost in zabavo. Namesto da ponujate že pripravljene rešitve, postavljajte odprta vprašanja (»Kaj bi to še lahko bilo?« ali »Kako lahko to uporabite na nov način?«).
- **Proslavite zanimive, nenavadne ali »nepričakovane« uporabe materialov ali igrač**, saj so to znaki prilagodljivega, inovativnega razmišljanja. Spodbujajte ustvarjalnost, »nore« ideje in nekonvencionalen pristop k igri. Ne pozabite: neurejena, kaotična igra je lahko prav tako (ali celo bolj) dragocena kot urejeni, strukturirani rezultati.

Vsako odkritje si predstavljajte kot zmago

Vsaka stvaritev ne bo »delovala« in to je v redu. **Napake so super priložnosti za učenje.**

Zaposleni v vrtcu lahko oblikujejo miselnost rasti tako, da izzive in eksperimente predstavijo kot uspehe pri učenju. Osredotočite se na **trud, vztrajnost, sodelovanje in pogum** namesto na popolne rezultate.

Primeri:

- Ko se kartonski stolp zruši: *»Poskusil si nekaj novega – kaj drugega bi lahko skupaj zgradila?«*
- Poudarite sodelovanje: *»Tako dobro ste prisluhnili idejam drug drugega.«*
- Skupaj razmislite: *»Kaj vas je danes presenetilo? Kaj ste odkrili?«*
- Razstavite otroške stvaritve, tudi če so nedokončane, da **izpostavite proces/postopek** pred izdelkom. Ta pristop krepi osebno prožnost, veščine reševanja problemov in osredotočenosti (pa tudi ponosa) na trud – veščin, ki segajo daleč onkraj igre.

Naj bo smiselno

Mesec brez igrac ni le igranje brez običajnih igrac, temveč **povezovanje igre s pomembnimi vrednotami in situacijami, izkušnjami v resničnem svetu**, kot je skrb za planet in drug za drugega.

Ko otroci razumejo, zakaj to počnejo, ima njihova igra več smisla. Če TFM postane smiselno, se otroci ne naučijo le igrati drugače, temveč tudi razumeti, zakaj je to pomembno za njihovo skupnost, za odnose in za okolje.

Primeri smiselnih povezav:

- Povežite igro **s trajnostjo**: *»Z uporabo teh materialov pomagamo planetu.«*
- Povežite igro **z empatijo, odnosi ter socialnimi in čustvenimi veščinami**: *»Kako se lahko igramo tako, da se vsi počutimo vključene?«, »Kako ste se počutili, ko ste danes delali skupaj?« ali »Kaj lahko storimo, ko smo razočarani, ko nekaj ne gre tako, kot smo si želeli?«*
- **Spodbujajte pripovedovanje zgodb**: povabite otroke, da svojim stvaritvam dajo imena, vloge ali dogodivščine, pri čemer v igro vključite čustveni in družbeni pomen.
- **Vključite refleksijo**: *»Kakšen je bil občutek, ko si nekaj sam ustvaril?« ali »Kaj si se danes naučil o deljenju stvari z drugimi?« ali »Kako si danes pomagal naravi?«*
- Ustvarite pogoje, v katerih otroci **raziskujejo ideje, priložnosti in možnosti**, ter jim pomagajte spoznavati svoj svet, življenja in vrednote. Spodbujajte jih k odkrivanju novih načinov ustvarjanja, igre, povezovanja in rasti.
- In vedno si zapomnite, da **ni enega samega »pravega« načina za izvajanje TFM.**

4. Priprava materialov: zbiranje in organiziranje

Začnite s pripravo koncepta in ključnih smernic za zbiranje gradiva. Povežite ga z učnimi načrti, izobraževalnimi cilji in dejavnostmi. V tej fazi je lahko koristno vodilo načelo »manj je več«.

Začnite zbirati zgodaj. Ne pozabite, da ni treba vsega početi sami. Povabite zaposlene v vrtcu, družine in lokalno skupnost, da prispevajo čiste in varne materiale, ostanke ali predmete iz narave.

Shranjujte ustvarjalno.

Za shranjevanje (npr. tekstila, lesenih kosov, naravnih materialov) uporabite označene škatle, košare ali embalažo iz enakih materialov (npr. tekstil, les, druge naravne materiale), da bo prostor urejen in navdihujoč. Vključite otroke v shranjevanje materialov v za to določena mesta v igralnici.

Kakovost ima prednost pred količino.

Nekaj različnih materialov pogosto vodi do bogatejše igre kot preveč možnosti. Najpomembneje je vedeti, da se ničesar ne sme kupiti, saj gre pri TFM za ponovni razmislek, ponovno uporabo in ne za zamenjavo.

5. Ustvarjanje trajnostnih igrac – splošne smernice

Vključite otroke. Naj ustvarijo oz. pomagajo ustvariti lastne igrače in igre iz zbranih materialov. To krepi raziskovanje, ustvarjalnost, učenje in občutek odgovornosti.

Sledite smernici: »Manj popolnosti, več sodelovanja.« Nepopolne igrače, ki jih izdelajo majhne roke, so polne pomena in imajo koristi. Prav tako ni treba ustvarjati veliko igrac in iger. Ne pozabite: »Manj je več« in »Kakovost pred količino« sta vodilni načeli. Osredotočite se na prosto in domiselno igro, sodelovanje, razvoj socialnih in čustvenih veščin ter refleksijo.

Poleg tega razmislite, **kako lahko otroke vključite v odločanje o tem, kaj storiti s svojimi stvaritvami** po koncu dejavnosti, igre ali razstave (npr. na šolski prireditvi). Skupaj raziščite, kako se lahko te dejavnosti povezujejo in nadgrajujejo druga na drugo ter tako ustvarjajo občutek kontinuitete in skupnega namena.

Varnost je vedno pomembna.

Upoštevajte vsa varnostna pravila tako pri delu kot v vrtcu. Če gradivo prinesejo otroci, starši ali drugi, ga vedno temeljito preverite.

Razmišljajte o večnamenski uporabi in jo spodbujajte.

Spodbujajte odprte zasnove, raznolikost in inovativno, netipično uporabo materialov. Na primer, preprosta kartonska škatla lahko postane avtobus, hiša, čoln ali celo odrska kulisa za gledališke igre. Naj otroci raziskujejo priložnosti in možnosti, spodbujajte jih k iskanju novih idej in načinov igre. Konkretno ideje ali navodila ponujajte le, kadar je to resnično potrebno. Bodite pozoren opazovalec, ki postavlja odprta vprašanja, namesto vzgojitelja, ki daje navodila in vodi strukturirane in ciljno usmerjene naloge.

6. Vključevanje staršev

Starši so pomembni partnerji pri doseganju uspeha TFM. Njihova podpora otrokom pomaga, da se počutijo samozavestne in motivirane, hkrati pa širi vrednote trajnosti in ustvarjalnosti izven igralnice v njihove domove in vsakdanje življenje. Vendar pa se starši včasih počutijo negotove ali skeptične, zato so jasna komunikacija, preglednost in navdih bistvenega pomena.

Komunikacija in vrednote

Jasno in zgodaj komunicirajte ter pojasnite »zakaj«. **Predstavite cilje TFM** (radovednost, ustvarjalnost, sodelovanje, skrb za naravo, reševanje problemov, izboljšana osredotočenost, motorične sposobnosti, trajnost in ekološko ozaveščeno razmišljanje), namesto da se osredotočate le na odstranjevanje igrač.

Uporablajte preprost in razumljiv jezik.

Namesto da se osredotočate le na splošne izobraževalne cilje ter abstraktne izobraževalne in trajnostne izraze, povežite TFM s stvarmi, ki jih starši že cenijo in za katere jim je mar. To se lahko razlikuje, saj so starši raznolika skupina, vendar se na splošno lahko osredotočite na:

- **Ustvarjalnost in veščine za prihodnost:** nestrukturirana igra razvija osebno prožnost, fleksibilnost in reševanje problemov, s čimer otroke pripravlja na šolo in življenje.
- **Ekološka ozaveščenost** – TFM zmanjšuje količino odpadkov, se izogiba potrošništvu in uči otroke skrbeti za planet.
- **Dobro počutje in odnosi** – igra brez igrač spodbuja socialne in čustvene veščine, timsko delo in boljše odnose z vrstniki.

Primeri sporočil za starše:

- *Otroci se bodo naučili igrati skupaj, sodelovati ter uporabljati svojo domišljijo in ustvarjalnost.*
- *To jim pomaga pri učenju skozi izzive in lahko postanejo iznajdljivi in samozavestni reševalci problemov.*
- *Ozaveščanje o okolju podpiramo na igriv in smiseln način.*

Do staršev pristopite odprto in z empatijo. Tako otroci kot starši potrebujejo pomiritev. Priznajte njihove skrbi, aktivno poslušajte in si medsebojno delo s starši predstavljajte kot partnerstvo in pustolovščino, ki si jo lahko delijo z otroki.

Naslovite morebitne pomisleke in dileme. Pripravite se na morebitna vprašanja in nejevoljno vedenje. Dajte jim prostor in čas za razmislek o TFM in ustvarite varno vzdušje, kjer lahko starši delijo svoje pomisleke.

Pripravite odgovore na vprašanja, ki jih pričakujete od staršev, npr.:

- *Bo moj otrok pogrešal svoje igrače?*
- *Kako boste ravnali z neprijetnimi čustvi otrok?*
- *Kako varno je prinašati te materiale v igralnico?*

Razložite proces in poudarite, da bodo otroci podprti, varni in vključeni. Delite dobre in uspešne rezultate drugih podobnih dejavnosti, programov ali praks iz vašega ali drugih vrtcev (glejte tudi poglavji 6 in 7 – predstavitev prakse TFM v vrtcih v Sloveniji in Avstriji).

Bodite ustvarjalni pri obveščanju staršev:

- Organizirajte interaktivne delavnice ali DIY delavnice, kjer otroci in starši skupaj ustvarjajo igrače od začetka.
- Pošljite prijazno pismo ali povabilo za pridružitve TFM, ki ga pripravite skupaj z otroki.
- Spodbujajte starše, da na delo z otroki (TFM) gledajo kot na priložnost za deljenje učenja, ustvarjalnosti in zabave s svojimi otroki.

- Organizirajte sestanek staršev in učiteljev (ali individualne pogovorne minute), da starše povabite k razmisleku o svojih otrocih. Postavljajte vprašanja, kot so: »Kaj upate, da se bo vaš otrok naučil?«, »Katere so otrokove prednosti in vrline ter na katerih področjih bi lahko še napredoval?«. S temi razmisleki poudarite vrednost opazovanja otrok med odprto igro in pomen učnega procesa, truda in ustvarjalnosti, namesto da se osredotočate le na rezultate. Spodbujajte razprave o tem, kako se otroci učijo z reševanjem problemov, eksperimentiranjem, sodelovanjem z drugimi in učenjem iz napak.

Razmislite o možnih načinih za **spodbujanje staršev k sprejemanju pristopa TFM in praks trajnostnega razvoja tudi doma in v vsakdanjem življenju**, ne le v vrtcu.

Navdih

Navdušite starše za sodelovanje, saj bodo bolj verjetno podprli delo, če se bodo počutili vključene in ne izključene. Učitelji imajo različne načine dela s starši, zato izberite pristop, ki najbolj ustreza vam in staršem otrok iz vaše skupine. Bodite pogumni in poskusite nekaj novega ali zanimivega, vendar poskrbite, da se boste s pristopom, ki ga izberete, počutili varne in samozavestne.

Povabite starše, naj zbirajo varne ostanke materialov (karton, blago, kozarce, naravne predmete). To predstavite kot priložnost za recikliranje, namesto da bi stvari zavrgli.

Če je mogoče, **organizirajte dogodke za izmenjavo zgodb**. Povabite starše, da delijo igre iz otroštva, ki so se jih igrali brez igrač (npr. skakanje s kolebnico, skrivalnice, doma narejene punčke). To poveže idejo o izdelavi igrač za otroke s prijetnimi čustvi, spomini ali nostalgijo staršev, hkrati pa otrokom ponudi priložnost, da se učijo in povezujejo s starši na drugačen način. Ideje, dejavnosti in delavnice za izdelavo igrač za otroke lahko vključite v redne sestanke staršev in vzgojiteljev, konference ali dogodke (npr. božični bazar).

Soustvarjanje procesa in skupno praznovanje »majhnih zmag«

- **Starše redno obveščajte o praksi TFM.** Zagotavljajte tedenske posodobitve. Delite fotografije, kratke videoposnetke ali »dnevnik brez igrač«, v katerem poudarite, kaj so otroci ustvarili in se naučili.
- **Proslavite napredek na viden način:** Pred igralnico ali na hodniku pripravite oglasno tablo/razstavni pano, kot je npr. »Zid ustvarjalnosti«, ali pa skupaj z otroki pripravite majhna darila za starše na temo mesca brez igrač.

Na ta način lahko starši vidijo, kako otroci raziskujejo, ustvarjajo in uspevajo skozi igro brez igrač. Npr. pripravite lahko tedenska obvestila (pošljete fotografije, videoposnetke ali kratek zapis, ki prikazuje, kaj so otroci ustvarili in se naučili), proslavite lahko napredek (ustvarite razstavni prostor, v katerem pokažete, kako se otroci igrajo brez igrač), z otroki ustvarite drobne pozornosti za starše.

Spodbujajte starše, da se z otroki pogovarjajo o TFM, in jih povabite, naj svojega otroka vprašajo:

- *Kaj si danes ustvaril/a, izumil/a?*
- *S kom si se igral/a in kaj?*
- *Kaj je bil najbolj zanimiv (radoveden, nov ali zabaven) del tvojega dne?*

Organizirajte dan igre staršev in otrok:

organizirajte dopoldne ali popoldne, ko se lahko starši pridružijo svojim otrokom pri igri brez igrač in izkusijo zabavo ter ustvarjalnost iz prve roke.

Ob koncu TFM organizirajte zaključni dogodek ali razstavo. Lahko gre za majhen »sejem brez igrač«, kjer otroci predstavijo svoje stvaritve in igre, se igrajo s starši tako, da ti vodijo proces itd. Povabite tudi starše in lokalno skupnost (če je mogoče).

7. Vključevanje lokalne skupnosti

Izkoristite TFM kot **priložnost za povezovanje z lokalno skupnostjo** in za krepitev dolgoročnih, pomembnih odnosov, ne le s starši in družinami otrok, temveč tudi z drugimi posamezniki in lokalnimi organizacijami.

Stopite v stik s skupnostjo: **poiščite** partnerje – prosite lokalna podjetja, obrtnike ali okoljske skupine za odpadne materiale ali jih povabite, da predstavijo svoje delo in prizadevanja za bolj trajnostno prihodnost ali pa pripravijo kratko delavnico za otroke, starše ali zaposlene v vrtcu.

Organizirajte dogodek TFM za lokalno skupnost. Priredite dogodek, na katerem boste predstavili idejo in načela TFM. Pripravite razstavo otroških stvaritev, predstavitev dejavnosti in igre TFM ter delavnice »naredi sam« za ustvarjanje trajnostnih igrač.

Gradite partnerstva. Poiščite partnerske organizacije in podjetja, ki podpirajo cilje trajnostnega razvoja in so pripravljena pomembno prispevati k izobraževanju otrok. Razmislite o tem, da bi takšni dogodki postali tradicija – spodbudite lokalne deležnike, da to vidijo kot vsakoletno priložnost za ozaveščanje in povezovanje.

6. MESEC BREZ IGRAČ V VRTCU DOBRNA (SLOVENIJA)

“Na stol smo položili kartonske cevke in skozi njih spuščali majhne kamenčke in stožce. Tekmovali smo, kateri bo hitreje padel dol. Bilo je tako zabavno!”
(Otrok iz Vrtca Dobrna)

6.1 MESEC BREZ IGRAČ V VRTCU DOBRNA

Gašper Žagar, pomočnik ravnatelja za Vrtec Dobrna

V današnjem svetu, kjer so otroci vse bolj obkroženi z vnaprej pripravljenimi ali kupljenimi plastičnimi igrači, digitalnimi napravami in utripajočimi zasloni, se strokovnjaki vse pogosteje sprašujejo: Kaj se zgodi, če otrokom za določen čas odvzamemo običajne igrače? Tudi mi smo si za naš vrtec želeli nekaj drugečnega. Nekaj bolj pristnega, nekaj, kar bi otrokom dalo priložnost, da ponovno postanejo takšni, kakršni v resnici so: ustvarjalni, radovedni in polni domišljije.

Zato smo se odločili za izvedbo Meseca brez igrač (TFM), pedagoške prakse, ki temelji na ideji, da otroci razvijejo največ ustvarjalnosti in socialnega potenciala, ko morajo sami ustvarjati igro brez vnaprej pripravljenih materialov. In naj vam povem, to ni bila le pedagoška odločitev. Bila je odločitev srca, pogumen korak izven cone udobja. Odločitev, da zaupamo svojim otrokom, in razmislek o tem, kaj je resnično pomembno v predšolski vzgoji.

V Vrtcu Dobrna že nekaj let zapored vsako leto aprila izvajamo Mesec brez igrač, kot del širših prizadevanj za spodbujanje ustvarjalnosti, samostojnosti in notranje motivacije pri otrocih. Mesec brez igrač temelji na sodobnih pedagoških konceptih, ki poudarjajo pomen simbolne igre, svobodne izbire, notranje motivacije in samostojnega učenja (Piaget, Vygotsky, Montessori, Pikler). Uporaba nestrukturiranih materialov ustvarja odprto, razvojno spodbudno okolje, kjer je otrok soustvarjalec dejavnosti, vzgojitelj pa prevzame vlogo moderatorja in opazovalca.

April, mesec, ki smo ga izbrali za projekt, je bil zaradi svoje prebujajoče narave popoln. Navdihuje preprostost in pristno doživljanje sveta okoli nas ter ponuja številne priložnosti za povezovanje z naravo. Toplejši dnevi in cvetoča narava so otrokom ponudili dodatne spodbude: naravne materiale, dejavnosti na prostem in številne priložnosti za izkustveno igro v gozdu, parku ali na igrišču vrtca. Poleg tega april sovпада s številnimi okoljskimi in kulturnimi dnevi (Dan Zemlje, Teden knjige, Dan zdravja), kar se popolnoma ujema z našim poudarkom na minimalizmu, trajnostnem razmišljanju in kulturi skupnosti.

Ko sem prvič opazoval otroke v skoraj prazni igralnici, ki so raziskovali škatle, blago, naravne materiale in »smeti«, sem se vprašal: Ali res potrebujemo vse te materiale? V samo nekaj dneh so se otroci naučili sodelovati, komunicirati, si izmišljati lastna pravila in celo ustvarjati lastne igrače. Vzgojiteljice so postale nežne moderatorke, opazovalke. Vse se je upočasnilo. Poglobilo se je.

Otroci so vsak dan prinašali nove ideje; listje, vejice, blago in škatle so se preoblikovali v povsem nove svetove. Zunanje okolje in naša lokalna skupnost sta postala naša učitelja in soustvarjalca. Razstave, dogodki in sodelovanja so pokazali, da je vrtec lahko pravo srce skupnosti, kraj povezovanja med generacijami.

Sodelovanje skupnosti

Naši zaposleni verjamejo **v moč povezovanja z lokalno skupnostjo**. Zato smo Mesec brez igrač razširili preko zidov naših igralnic in ga delili z razstavami, dogodki in sodelovanjem z lokalnimi združenji ter posamezniki.

- Čebelarsko društvo Dobrna je omogočilo predstavitev o čebelah in izdelavo tradicionalnih čebeljih plošč iz odpadnega lesa, ki so jih otroci okrasili z naravnimi barvili.
- S Turističnim društvom Dobrna smo uredili okolico vrtca in pri vhodu posadili lipo – simbol povezanosti, rasti in trajnosti.
- Otroške stvaritve iz nestrukturiranih materialov, obogatene z njihovimi opisi, so bile razstavljene v prostorih lokalne knjižnice in Turističnega društva.

- Obiskal nas je lokalni čebelar, ki je razložil vlogo čebel in pokazal čebelarstvo opremo, pri čemer je to povezal s simboliko lipe in ekološko ozaveščenostjo.
- Na družinskem dogodku so otroci in starši skupaj v igralnicah ustvarjali predmete iz nestrukturiranih materialov. Nekatere so odnesli domov, druge pa so razstavili v avli vrtca.
- Avla je postala razstavni prostor – poleg otroških del smo razstavili tudi didaktične igre, ki so jih izdelali naši strokovni sodelavci.
- TFM smo povezali z vzporednim projektom Kulturna dediščina Dobrne – vsaka skupina je ustvarila svoj kulturni kotiček z uporabo nestrukturiranih materialov. Stene igralnic so predstavljale zgodovinske stavbe v Dobrni, kot so dvorci, mlini, stari hoteli in zdravilišče. Otroci so tako raziskovali lokalno zgodovino in pokazali, kaj se da doseči z domišljijo in recikliranimi materiali.
- V sodelovanju z Blažiševo zbirko starin in Hišo kulturne dediščine g. Poleneka so otroci odkrivali, kakšno je bilo življenje v preteklosti in kako so se otroci igrali brez sodobnih igrac.

Projekt smo predstavili tudi v lokalnih medijih, občinskem glasilu in na spletnih platformah. V prihodnje načrtujemo izmenjavo izkušenj z drugimi vrtci v Sloveniji in širše.

“ Osebna izkušnja

Kot pomočnik ravnateljice Vrtca Dobrna sem se globlje vključil v mesec brez igrač prek projekta Erasmus+ Mesec brez igrač: Spodbujanje ustvarjalnosti in ozaveščanje o trajnosti pri predšolskih otrocih. Zame je bil ta projekt prelomnica. Otroštvo, prosto igro in vlogo vrtca sem začel dojemati v drugačni luči, ne le v vlogi pomočnika ravnateljice, ampak tudi v vlogi pedagoga in v raznih vlogah v zasebnem življenju.

Spoznal sem, da je včasih **največje darilo, ki ga lahko damo otroku, prostor brez navodil, kjer si lahko svet svobodno predstavlja po svoje**. Bila je nova in bogata izkušnja, ki me je poklicno okrepila. Navdihnili me je, kako so se otroci odzvali na novo okolje, kako so vzgojitelji sprejeli vlogo opazovalcev in soustvarjalcev ter kako je celotna skupnost podpirala idejo o igri brez omejitev.

Poleg tega sta bila študijski obisk mednarodnih partnerjev in učno-poučevalna dejavnost, ki je potekala aprila 2025 v našem vrtcu v okviru projekta Erasmus+, resnično koristna in navdihujoča. Pokazala sta, da so lahko vrtci inovatorji v izobraževanju, če si zaposleni upajo delovati drugače, zaupati otrokom in ceniti proces pred rezultatom. Naši mednarodni gostje so bili navdušeni nad izvajanjem TFM, razstavami, refleksivnimi praksami naših zaposlenih ter vključevanjem kulturne dediščine in igre v naravno okolje. Projekt je presegel igro; postal je dobra praksa na področju inovacij, sodelovanja, in medgeneracijskega povezovanja.

Ta projekt je odprl vrata za prihodnje sodelovanje, izmenjavo praks in skupna prizadevanja za kakovostnejšo predšolsko vzgojo. Zato lahko rečem, da sem izjemno ponosen na to prakso in projekt TFM, ne le zaradi njegovega uspeha, temveč tudi zaradi poguma in odprtosti celotne naše ekipe. Ponosen sem na ekipo, ki je sprejela izziv, na otroke, ki so nas navdušili s svojo ustvarjalnostjo, ter na starše in skupnost, katerih podpora je pokazala, da vrtec ni le izobraževalna ustanova, temveč središče lokalnega življenja.

Projekt Mesec brez igrač v vrtcu Dobrna dokazuje, da otroci za kakovostno igro ne potrebujejo množice igrač. Potrebujejo predvsem **čas, prostor, varno okolje in odrasle, ki jim zaupajo**. Skozi igro brez strukturiranih pripomočkov se krepijo domišljija, sodelovanje, samostojnost in notranja motivacija – vrednote, ki so temelj zdravega psihosocialnega razvoja. Ponosno lahko rečemo, da je bil april 2025 v našem vrtcu mesec bogastva, ne materialnega, temveč človeškega, ustvarjalnega in skupnostnega.

Zato vas iskreno spodbujam, da preizkusite Mesec brez igrač. Sprva se vam bo morda zdelo nenavadno in se boste mogoče spraševali, kako se bodo otroci odzvali. A verjemite mi: njihov odziv vas bo ganil. Odkrili boste, kako sposobni so otroci, ko jim je dana svoboda. Kako ustvarjalni so lahko zgolj z domišljijo in kako čudovito lahko vrtec postane središče življenja skupnosti, ko se odpre svetu okoli sebe.

Mesec brez igrač ni le projekt. Je potovanje, ki spremeni tako otroke, vzgojitelje kot družine. In če kot vodja vrtca želite narediti nekaj resnično pomembnega za svojo ekipo in otroke, vam ne bo žal, če boste izbrali to pot.

6.2 MESEC BREZ IGRAČ V PRVI STAROSTNI SKUPINI (1-2 LETI)

Irena Cesar, vzgojiteljica v Vrtcu Dobrna

Povzetek

Projekt Mesec brez igrač se lahko uspešno izvede že pri najmlajši starostni skupini. Pravzaprav je morda celo lažje kot pri starejših otrocih zaradi naravne radovednosti in čutenja, ki ga imajo majhni otroci, skupaj z veseljem do raziskovanja. Že ena sama škatla ponuja skupini nešteto možnosti za igro, gibanje in senzorično odkrivanje – dobesedno z vsemi čutili. Senzorično zaznavanje je temeljno in ključno za razumevanje sveta, zlasti v zgodnjem otroštvu.

Ta projekt otrokom ponuja priložnost, da **stopijo izven običajnih meja in odkrijejo nove načine igre in ustvarjanja**. Hkrati pa odraslim razkriva, kako bogat in fascinanten je lahko otroški svet, če jim le damo prostor in čas za domišljijo. In z ustrezno pripravo otroci ne bodo pogrešali komercialnih igrač. Čeprav najmlajši otroci morda še ne dojamejo konceptov, kot so recikliranje, skrb za planet ali zmanjševanje odpadkov, lahko te vrednote začnejo ponotranjati skozi igro z netradicionalnimi materiali. Z osebniimi izkušnjami in raziskovanjem se otroci naučijo, da igra ni odvisna od predmetov, temveč od njihove lastne radovednosti in domišljije.

Uvod

Vsak predmet, ki ga otrok med igro spremeni v igračo, lahko postane igrača. Deli otrokovega telesa so prve igrače, sledijo jim bližnji predmeti. Ko se otrokova igra razvija, igrače postajajo bolj strukturirane.

Za najmlajše otroke so **igrače iz naravnih in odpadnih materialov** (papir, plastična embalaža, materiali za večkratno uporabo) **še posebej pomembne**, ker:

- spodbujajo domišljijo in ustvarjalnost;
- vzbujajo radovednost;
- so preproste in prilagodljive za različne namene, kar dodatno spodbuja razvoj;
- ponujajo varne in privlačne izkušnje;
- spodbujajo čute;
- učijo vzročno-posledične odnose;
- izboljšujejo motorične sposobnosti;
- spodbujajo razvoj fine motorike;
- uvajajo matematične koncepte;
- izboljšujejo prostorsko orientacijo;
- razširjajo besedni zaklad;
- izboljšujejo koncentracijo;
- okrepijo samopodobo in samozavest.

KORAK ZA KORAKOM – TEDENSKE TEME, DNEVNO NAČRTOVANJE AKTIVNOSTI IN PRIMERI AKTIVNOSTI

1. TEDEN

1. dan: ODBRANJEVANJE IGRAČ IZ IGRALNICE

Otroci pomagajo odstraniti običajne igrače in jih shraniti na za to določeno mesto, s čimer spodbujajo odgovornost in red. Igrače se očistijo in razkužijo za varno uporabo v prihodnosti. Postavljen je ekološki kotiček s preprostimi, ilustrativnimi fotografijami, ki prikazujejo teme, kot so ekologija, odpadki in recikliranje. Otroci v tem kotičku raziskujejo in poimenujejo elemente, s čimer krepijo okoljsko ozaveščenost.

2.–5. dan: ZBIRANJE MATERIALOV IN POSTAVITEV NOVIH KOTIČKOV

Starše o zbiranju materialov obvestimo po elektronski pošti in z obvestilom na oglasni deski pred igralnico. Vzgojitelji vnaprej pripravijo gradivo za različne dejavnosti. Zbrane odpadke in naravne materiale razvrstimo v škatle in jih organiziramo v igralnih kotičkih, da zagotovimo enostaven dostop. Igrače izdelujemo z otroki med dejavnostmi ali pa jih izdelujemo med počitkom. Vzgojitelji opazujejo spontano igro, s posebno vlogo pri vodenju majhnih otrok, ki potrebujejo varnost, sprejemanje in podporo.

Igralni kotički vključujejo:

- **Kuhinjski kotiček**, ki je opremljen z embalažo za živila, varnimi pripomočki in vizualnimi materiali za simbolično igro kuhanja.
- **Senzorni kotiček**, ki vsebuje senzorične stekleničke (z vodo, oljem, bleščicami, semeni, peskom) za pomiritev, zabavo ter razvoj osredotočenosti in senzorične zavesti.
- **Gradbeni kotiček**, ki vključuje škatle, cevi, kolute in bloke za ustvarjalno gradnjo in domiselno uporabo.
- **Kotiček s knjigami in lutkami**, ki ponuja knjige, slikanice, otroške revije in lutke za spodbujanje govorno-jezikovnih in komunikacijskih veščin, pripovedovanja zgodb in socialne interakcije. Dejavnosti vključujejo gradiva za poimenovanje, pripovedovanje zgodb in za ugotavljanje logičnega zaporedja.

V tem tednu je poudarek na **jeziku in socialnem razvoju**. Otroci samostojno raziskujejo nove materiale. Vzgojitelji opazujejo in vodijo dejavnosti. Pomembno je omeniti, da majhni otroci pogosto raziskujejo z usti in rokami, zato se predmeti lahko poškodujejo, kar je nekaj, kar je treba sprejeti.

Otroške reakcije na umik igrač

Majhni otroci se zlahka ukvarjajo z nestrukturiranimi materiali, privlačijo jih različne teksture in oblike. Te spodbujajo več domišljije in ustvarjalnosti kot standardne igrače. Opaža se povečano sodelovanje, verbalna interakcija in globlja, bolj smiselna igra.

2. TEDEN

NAČRTOVANJE RAZNOLIKIH FIZIČNIH AKTIVNOSTI

Poudarek se preusmerja na **gibanje in motorični razvoj**. Dejavnosti v zaprtih prostorih in na prostem poudarjajo samostojno reševanje motoričnih izzivov. Načrtovanje samo z recikliranimi materiali je zaradi varnostnih pomislov težje. Materiali morajo biti stabilni, neostri in varni za plezanje, skakanje in podobne naloge. Prednost imajo mehki, trdni in veliki predmeti. Včasih se za zagotovitev kakovosti in varnosti dodajo osnovni športni rekviziti.

Priljubljene dejavnosti:

- vstavljanje zvitek v luknje na škatli za izboljšanje oprijema in koordinacije;
- elastični trakovi za premagovanje ovir, senzorične blazinice za metanje in ciljanje, velik tunel za plazenje;
- kocke za gibanje živali, jogo, lov na barve;
- igre ravnotežja z uporabo škatel (npr. »medvedja hoja«), blazinic na glavah, črt za hojo.

Te igre ponujajo gibanje, sodelovanje in veselo raziskovanje prostora in materialov.

3. TEDEN

OSREDOTOČITE SE NA SENZORNE IZKUŠNJE

Tretji teden osvetljuje naravo skozi **čutila in umetnost**, ki sta prepletena. Otroci raziskujejo naravne materiale z dotikanjem, vohanjem, opazovanjem in primerjanjem tekstur, kot so lubje, mah in listi, v zaprtih prostorih in na prostem.

Dejavnosti vključujejo:

- senzorične škatle in poti,
- razvrščanje naravnih predmetov,
- skrivnostne škatle za odkrivanje na dotik,
- sprehode v narave.

To spodbuja radovednost, osredotočenost in spoštovanje do žive in nežive narave.

V umetnosti se otroci izražajo skozi:

- kiparjenje in gnetenje testa iz voska in soli,
- tiskanje s teksturiranimi recikliranimi materiali,
- ustvarjanje papirnatih kolažev (izboljšanje ustvarjalnosti, motoričnih sposobnosti in kompozicije).

Pri **glasbi** pojejo otroške pesmi z doma narejenimi instrumenti (npr. ropotuljicami in palčkami), s čimer razvijajo sluh, ritem in veselje do skupinskega muziciranja. Otroci odkrivajo, da lahko senzorične stekleničke ustvarjajo glasbo.

Pri **plesu** otroci uporabljajo šale za izražanje čustev in se gibljejo ob glasbi, s čimer krepijo prostorsko zaznavanje in povezanost z drugimi.

Pri **dramski igri** igrajo vloge z ročno izdelanimi lutkami, s čimer bogatijo besedni zaklad, domišljijo in medosebne odnose.

4. TEDEN

UPORABA DIDAKTIČNIH IGRAČ

Ta teden se osredotoča na **matematiko in razvoj fine motorike**.

Dejavnosti:

- razvrščanje materialov po barvah,
- primerjanje količin,
- ujemanje predmetov s pikami v igri »Želva«,
- igre spomina za vizualni spomin.

Dejavnosti za povezavo matematike s finomotoričnimi sposobnostmi:

- polnjenje kartonskih zvitkov s koruzo za ustvarjanje krošnje drevesa (natančnost in vztrajnost), polnjenje steklenic in posod s storži, kamni ali oreščki;
- vstavljanje cofkov v škatle za jajca pri prireditvi »Pomagajte čebelar napolniti panj s cvetnim prahom«.

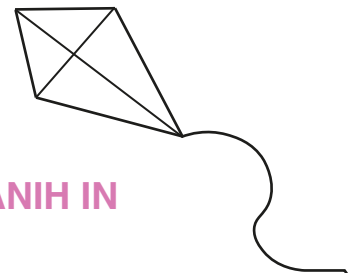
Vse dejavnosti so varne, zanimive in zasnovane tako, da na igriv in naraven način razvijajo štetje, primerjanje in koordinacijo rok.

Čim več dejavnosti se trudimo izvajati na prostem, pri čemer jih iz igralnice prenesemo na igrišče. Majhni otroci potrebujejo ponavljanje, zato spremembe prostora dodajo zanimivost in raznolikost. Tako igra z recikliranimi materiali postane še bolj ustvarjalna in bogata.

USTVARJALNOST VZGOJITELJA PRI UPORABI RECIKLIRANIH IN NARAVNIH MATERIALOV JE KLJUČNEGA POMENA.

Ustvarjalnost pomaga prepoznati potencial za igro in učenje z navadnimi ali zavrženimi predmeti. Namesto da bi se zanašali na kupljene in visoko strukturirane igrače, vzgojitelji uporabljajo karton, blago, steklenice, gumbе, storže itd. za ustvarjanje razvojnih orodij, ki so za otroke zanimiva in spodbudna. **To ne izkazuje le skrbi za okolje, temveč tudi spodbuja otrokovo domišljijo, iznajdljivost in sposobnost drugačnega pogleda na svet – spodbuja trajnost in kaže, da novo ni vedno potrebno.** Vse, kar je potrebno, je odprt um in malo domišljije.

Moje osebno mnenje o projektu

Prakso meseca brez igrač podpiram in izvajam, ker otroke približa k bistvu igre – k domišljiji, raziskovanju in povezovanju. S tem pristopom sem videla, kako otroci, zlasti v prvi starostni skupini, naravno gravitirajo k odprtim materialom, ki spodbujajo njihove čute in ustvarjalnost. Brez strukture in pričakovanj komercialnih igrač njihova igra postane bogatejša, bolj kooperativna in bolj smiselna.

Iz te izkušnje sem se naučila, da otroci ne potrebujejo zapletenih ali dragih igrač, da bi se vključili v igro ali razvili ključne spretnosti. Pravzaprav z manj motenj in z uporabo več naravnih, odpadnih ali recikliranih materialov kažejo večjo radovednost, vztrajnost in iznajdljivost. Veselje najdejo v preprostih predmetih – kartonska škatla postane predor, kuhinja ali boben. **Njihova komunikacija, reševanje problemov in socialne interakcije se prav tako presenetljivo razvijajo.**

Ta praksa je poglobila tudi mojo vlogo vzgojiteljice. Izziva me, da sem bolj premišljena in ustvarjalna pri oblikovanju okolja in dejavnosti. Spominja me, naj več opazujem, manj posegam in zaupam v otrokovo sposobnost, da sam vodi svojo učno pot.

Ta pristop priporočam drugim vzgojiteljem, ker spodbuja trajnost, ustvarjalnost in globlje razumevanje otrokovega razvoja. Zmanjšuje odvisnost od potrošniškega blaga in spodbuja iznajdljivost in okoljsko ozaveščenost tako pri vzgojiteljih kot pri otrocih že od zgodnjega otroštva. Najpomembneje pa je, da vrača čarobnost otroštva, kjer ima vse svoj smisel in kjer vsak dan ponuja novo pustolovščino učenja skozi igro.

6.3 MESEC BREZ IGRAČ V STAROSTNI SKUPINI 5-6 LET

Mojca Krajšek, vzgojiteljica v Vrtcu Dobrna

Povzetek

Projekt Mesec brez igrač se izvaja že več kot 10 let na ravni celotnega vrtca. Začel se je z dejavnostmi, povezanimi z varstvom Zemlje, kasneje pa se je razširil na ekologijo in trajnost. Z leti smo opazili, da se otroci vse manj igrajo z naravnimi materiali ter kažejo upad ustvarjalnosti in domišljije. V sodobnih izobraževalnih okoljih sta simbolična in socialna igra vse manj pogosti. Otroci se manj spontano vključujejo v sodelovalno igro in kažejo zmanjšano domišljijско razmišljanje in ustvarjalno izražanje.

Eden glavnih dejavnikov, ki k temu prispevajo, je prevladujoča uporaba industrijsko izdelanih funkcionalno omejenih igrač. Te igrače so pogosto enonamenske, temeljijo na vnaprej določenih scenarijih uporabe in ne omogočajo odprtega raziskovanja, improvizacije ali prevzemanja različnih družbenih vlog. Posledično se otroška igra ponavadi vrti okoli ponavljanja ustaljenih vzorcev, kar ovira razvoj divergentnega mišljenja, simbolne igre in socialnih veščin – vsega bistvenega za celosten razvoj.

Z odstranitvijo industrijskih in komercialnih igrač iz igralnice se otroke spodbuja k raziskovanju, ustvarjanju in učenju z uporabo naravnih in recikliranih materialov. **Projekt otrokom pomaga razumeti pomen trajnosti, zmanjševanja odpadkov in recikliranja s praktičnim učenjem in domišljijско igro.**

Trajanje: 1 mesec z dnevnimi aktivnostmi in tedenskimi temami

Učni cilji:

- Spodbujati otroke k ustvarjalnosti pri izdelovanju igračk in igri s predmeti iz naravnih in recikliranih materialov.
- Razviti veščine reševanja problemov z ustvarjanjem in igro z netradicionalnimi materiali.
- Vzpostaviti navade zmanjševanja, ponovne uporabe in recikliranja v vsakdanjem življenju.
- Krepi socialne interakcije in timsko delo med otroki s skupinskimi projekti in igro.
- Zagotavljanje senzoričnih izkušenj z uporabo različnih naravnih materialov.

Materiali in orodja:

- Reciklirani materiali (karton, plastenke, gumbi, ostanki blaga)
- Naravni materiali (palice, listi, kamni, semena)
- Umetniški pripomočki
- Vizualni pripomočki
- Posodice za razvrščanje
- Osnovno orodje (kladiva, žblji, vrvica)
- Vrtno orodje (semena, zemlja, lonci)
- Knjige z zgodbicami in lutke

Prednosti igre z nestrukturiranimi, odpadnimi in naravnimi materiali:

- Spodbuja ustvarjalnost in domišljijo.
- Razvija reševanje problemov in kritično mišljenje.
- Spodbuja senzorični in motorični razvoj.
- Krepi socialne veščine in sodelovanje.
- Podpira trajnostno razmišljanje.
- Spodbuja notranjo motivacijo in dolgotrajno vključenost v igro.
- Spodbuja simbolično igro in prevzemanje vlog.

KORAK ZA KORAKOM – TEDENSKE TEME, DNEVNO NAČRTOVANJE AKTIVNOSTI IN PRIMERI AKTIVNOSTI

To je le en primer, kako lahko izvedemo Mesec brez igráč. Prilagodite ga svoji skupini glede na potrebe in sposobnosti vaših otrok. Sodelujte z otroki in jim dovolite, da vodijo proces. To poveča motivacijo in aktivno sodelovanje. Vaša vloga je, da opazujete in podpirate njihovo raziskovanje.

AKTIVNOSTI PRED ZAČETKOM

Načrtovalne dejavnosti:

- Izobraževalne ekipe znotraj vsake skupine.
- Profesionalna ekipa za starejšo starostno skupino.
- Celotno vzgojno osebje vrtca.

Zbiranje gradiva:

- Informativno pismo staršem in vsem strokovnim delavcem vrtca.
- Pogovor z otroki; prosite jih, naj od doma prinesejo reciklirane, naravne in odpadne materiale.
- Sodelovanje z lokalnimi podjetji, ki proizvajajo uporabne odpadke (npr. tiskarne, trgovine, krojači).

Priprava materiala:

- Delavnice za starše (npr. izdelovanje iger, lutk).
- Delavnice za stare starše.
- Predhodna razvrstitev in priprava materiala.

Priprava igralnice:

- Z otroki se pogovorite o tem, kaj pomeni mesec brez igráč in zakaj je pomemben.
- Skupaj z otroki očistite in pospravite vse običajne igráče.
- Očistite in pripravite prostor za nove materiale.

1. TEDEN

1. DAN: UVOD

- Prikažite videoposnetke in slike o odpadkih, recikliranju in trajnostnem razvoju.
- Pogovorite se o tem, kaj otroci že vedo, in znanje nadgradite od znanega k neznanemu.
- Berite knjige ali uprizorite lutkovno predstavo z zgodbami, povezano z ekologijo.
- Pojasnite cilje in načrtovane aktivnosti za cel mesec.

2.–5. DAN: PRIPRAVA IGRALNICE

- Za lažji dostop razvrstite gradivo po kategorijah.
- Z otroki postavite koticke za igranje vlog.
- Naj otroci rokujejo z različnimi materiali in jih raziskujejo.
- Predstavite koncept ločevanja odpadkov, recikliranja in ponovne uporabe.
- Ustvarite senzorične poti z uporabo razpoložljivih materialov.

2. TEDEN

USTVARJANJE IN RAZISKOVANJE

- Začnite z otrokovimi željami – katere igre pogrešajo in kako bi jih lahko ustvarili.
- Spodbujajte jih, da iz zbranih materialov ustvarijo svoje najljubše igrače.
- Ponudite jim podporo in smernice pri raziskovanju različnih gradbenih metod.
- Otroci izdelujejo iz naravnih in recikliranih materialov.

3. TEDEN

DIDAKTIČNE IGRE IN UČNA ORODJA

- Uvedite izobraževalne igre iz recikliranih materialov (npr. igre razvrščanja, igre ujemanja, igre spomina).
- Za poučevanje števil, oblik in barv uporabite igre.
- Ustvarite učna orodja, ki ozaveščajo o trajnosti in ekologiji.

4. TEDEN

RAZISKOVANJE NARAVE IN IGRA NA PROSTEM

- Raziskujte naravo.
- Berite knjige/e-knjige ali uporabite lutke za pripovedovanje zgodb o okoljskih temah.
- Spoznajte življenjske cikle živali in rastlin.
- Obiščite ekološko zbirno mesto odpadkov.

ZAKLJUČEK

- Materiale razvrstite in jih pravilno zavržite.
- Shranite materiale, ki jih je še mogoče ponovno uporabiti.
- Pripravite razstavo otroških izdelkov, stvaritev.
- Otroci nekaj svojih stvaritev odnesejo domov.
- Obvestite starše.
- Pripravite igralnico na nov mesec.

KLJUČNA PODROČJA DEJAVNOSTI

Jezik: Spodbujanje moralnega in etičnega izražanja ter razvoj neverbalne komunikacije.

Matematika: Razvijanje logičnega mišljenja, klasifikacije in prepoznavanja vzorcev.

Umetnost: Uporaba različnih tehnik in materialov za spodbujanje ustvarjalnosti in umetniškega izražanja.

Narava: Spodbujanje spoštljivega odnosa do žive in nežive narave ter razumevanje pomena odpadkov in recikliranja.

Gibanje: Ozaveščanje telesa, spodbujanje sproščenega gibanja in razvoj motoričnih sposobnosti.

Družba: Spodbujanje sodelovanja, varnega vedenja in razumevanja delovanja skupnosti.

Moje osebno mnenje o projektu

Ta projekt izvajam že vrsto let. Bila sem del ekipe, ki je rasla skupaj z idejo. Osebno sta trajnost in ekologija tesno povezana z mojo življenjsko filozofijo, zato mi je ta tema postala zelo ljuba tudi profesionalno. Priznam, da je bil na začetku kar precejšen izziv približati temo otrokom in staršem. **Ključno je začeti pri otrocih – njihovih željah, interesih in idejah. Šele takrat postanejo aktivni udeleženci, željni raziskovanja, odkrivanja in igre.** Vsi ti majhni koraki jih vodijo v veliki svet – in mi smo tukaj, da jih vodimo. To je navsezadnje naše poslanstvo.

Mnenje staršev o Mesecu brez igráč

»Kot mama otroka, ki obiskuje vrtec Dobrna, sem resnično navdušena nad projektom Mesec brez igráč. Zdi se mi izjemno inovativen in zelo relevanten za današnji svet. Moj sin pride domov poln navdušenja in pripoveduje zgodbe o vseh vznemirljivih dejavnostih, ki so jih počeli v vrtcu – kako so skupaj izdelovali igráče, raziskovali naravo in ustvarjali stvari iz materialov, ki bi jih sicer zavrgli. Projekt ni vplival le nanj, ampak na vso našo družino.«

»Doma smo začeli bolj skrbno ločevati odpadke, saj nas sin zdaj opominja, kako pomembno je to za okolje. Pogosto tudi predlaga ideje, kako bi lahko ponovno uporabili določene odpadne materiale – na primer, da bi embalažo spremenili v škatle za shranjevanje ali izdelali lutke iz starih ostankov blaga. Všeč mi je, da ta projekt spodbuja domišljijo, ustvarjalnost in hkrati krepi okoljsko ozaveščenost že od zgodnjega otroštva. Po mojem mnenju so takšne dejavnosti bistvene za oblikovanje odgovornih in premišljenih posameznikov. Moje iskrene pohvale celotni ekipi vrtca za tako odlično izvedbo!«

»Projekt Mesec brez igráč je svež, domiseln in pedagoško zelo vpliven. Resnično cenim, da vzgojitelji iščejo nove načine, kako spodbuditi otroke k ustvarjalnemu razmišljanju in razvijanju odgovornega odnosa do okolja. Hči me pogosto spomni, kaj lahko storimo za naš planet – od pravilnega ločevanja odpadkov do zmanjšanja nepotrebne porabe. Večkrat smo morali dvakrat preveriti našo rutino recikliranja, saj zdaj točno ve, kam kaj spada. Najbolj me je fasciniralo, ko mi je pokazala nekaj iger, katere so se igrali na prostem z naravnimi materiali. Naučila me je celo, kako lahko storže, kamenčke ali palice spremenimo v zabavno igro – in očitno je uživala v vsakem trenutku. Zame je največji znak uspeha projekta to, da otroci te vrednote prinesejo domov in jih začnejo uporabljati v vsakdanjem življenju. Hvala vsem, ki sodelujejo pri tem projektu, da so tako močno vplivali – ne le na otroke, ampak tudi na nas starše.«

Povratne informacije otrok

»Všeč mi je bilo, ko sem lahko zabijal žeblice v klado kot oče dela doma.«

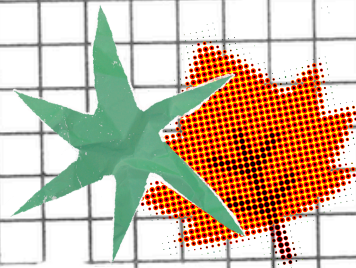
»Všeč mi je bilo, ko sva z Andrejem izdelala pravi avto, vzgojiteljica pa nama je dovolila, da sva dirkala po igrišču.«

»Vsi moramo skrbeti za Zemljo, da ne bi zbolela, saj tudi jaz ne maram zboleti.«

7. MESEC BREZ IGRAČ V VRTCU SCHMETTERLING (AVSTRIJA)

"Najboljše pri vsem tem je bilo, da smo si vse izmislili sami. Vsak dan smo se igrali različne igre. In zgradili smo hišo iz škatel." (Otrok iz vrtca Dobrna)

Elvira Lhotka, vodja enote

Informacije o vrtcu

- Dvojezični zasebni vrtec Schmetterling Dornbach (Dunaj).
- 2 skupini malčkov s po 15 otroki, starimi od 1 do 3 let.
- 1 kombinirana skupina z 20 otroki, starimi od 2 do 6 let.
- 1 kombinirana skupina s 25 otroki, starimi od 3 do 6 let.
- 15 zaposlenih skrbi za 75 otrok.

Izhodišče in motivacija

Poleti 2023 smo opazili, da so otroci v skupinah precej neprevidno ravnali z igračami in različnimi igralnimi materiali. Veliko jih je bilo polomljenih, nekaterih knjig pa ni bilo več mogoče uporabljati ali popravljati. Kot ustanova Vrtec Schmetterling deluje po načelih, povezanih z avstrijskim okoljskim programom, in zadali smo si cilj, da postopoma postanemo bolj ozavešeni in trajnostni v naši interakciji z okoljem in razpoložljivimi viri. To je bil ključni razlog za odločitev za Vrtec brez igrač.

Dodatna motivacija za ta projekt je bilo poletno obdobje, v katerem smo morali podpreti otroke ter pripraviti prostor in koncept za prihajajoče vrtčevsko leto. Načrtovali smo, da bomo z otroki preživeli 8 tednov v obdobju brez igrač, jim dali prostor za ustvarjalnost in družabno interakcijo ter se skupaj pripravili na prihajajoče leto. **Želeli smo, da bi otroci zavestno zaključili vrtčevsko leto in nato novo leto pozdravili v skupaj pripravljenem okolju.**

Cilji in kompetence

Cilji, ki smo si jih zadali za obdobje brez igrač, so bili:

- spodbujanje ustvarjalnosti;
- zavedanje, da veselje do dejavnosti ne zahteva kupljenih igrač;
- razvijanje lastnih idej brez stalnega vodstva odraslih;
- izboljšanje komunikacije, saj nepripravljena igra in prosti materiali zahtevajo več;
- sodelovanje z drugimi, razen pri igrah z vnaprej določenim namenom in pravili;
- doživljanje dolgega časa in spoznanje, da se iz dolgčasa lahko rodi nekaj novega;
- zavestno zaključevanje vrtčevskega leta in začetek novega.

Kompetence otrok, ki smo jih želeli razvijati in krepiti, vključujejo:

- Učenje ustvarjanja in uresničevanja lastnih idej.
- Učenje izmišljanja iger z drugimi otroki.
- Raznolike izkušnje z ustvarjalnimi materiali (barve, karton, palice, glina itd.).
- Izkušnja, da je za razvoj stvari potreben čas in potrpežljivost (delo, usmerjeno v procese).
- Biti ustvarjalno aktiven brez vodstva odraslih (in spoznati, da je to mogoče).

Priprava

Potem ko smo se odločili za izvedbo projekta »Vrtec brez igrač«, smo starše o ideji in načrtu obvestili na roditeljskem sestanku septembra 2023.

Junija 2024 smo staršem poslali e-pošto s prošnjo za pomoč pri prinašanju materialov, kot so karton, palčke, pokrovčki, kartonske cevi itd.

Teden dni pred začetkom smo otroke med dnevnim jutranjim krogom povprašali o njihovih idejah glede Vrtca brez igrač.

V začetku julija 2024 smo z otroki začeli čistiti in popravljati igrače, nato pa smo jih preselili v našo pomožno stavbo. Uporabili smo različne pristope. Na primer: ena skupina je vse igrače zapakirala v škatle in jih »pošiljala« v različne regije (Luna, Mount Everest itd.), druga skupina pa je vsak dan izbirala materiale v igralnem prostoru.

Izvajanje

V naslednjih tednih so se otroci igrali z materiali odprtega tipa, kot so odeje, ustvarjalni pripomočki, krpe, vrvce, naravni materiali, karton, posode za jogurt, voda, plastenke itd. Poleg tega so se skupine še večkrat odpravile v naravo in bližnje okolje.

Morda najbolj opazno je bilo to, da so **mnogi otroci začeli spoznavati**, pogosto prvič, **da je na voljo veliko več materialov in potrebščin**, kot so sprva mislili. Kot je povedal neki fant: "Nisem vedel, da imamo perle".

Iz gline so **ustvarjali** pisane napoje in figure, iz kartona gradili marmorne steze, izdelovali gusarske otoke, skrivališča, rove za plazenje itd. Karton so uporabljali za preizkušanje različnih tehnik slikanja, pri čemer so nekateri otroci sedeli v škatlah in jih okrasili od znotraj. Stolpe so zgradili iz pokrovčkov in kamnov s pomočjo lestev.

V pripravah na prihajajoče vrtčevsko leto smo skupaj **sestavljali pohišstvo**, pri čemer so se otroci naučili, da je potrebno veliko potrpežljivosti in natančnosti pri upoštevanju zaporedja. Naučili so se tudi ravnati z orodjem, kot so imbus ključ in izvijači.

Pomembno nam je bilo, da so otroci lahko ustvarili in uresničili čim več idej, kar je bilo sprva za nekatere zaposlene in otroke izziv.

Tudi nekateri starši so bili sprva skeptični. Zato smo delo **predstavili v skupnem prostoru pri vhodu in še posebej starše obveščali v posameznih igralnicah**.

Zaključek

Konec avgusta so bile igrače, ki so bile odstranjene na začetku projekta brez igrač, vrnjene skupinam. Z otroki smo se pogovorili o tem, kam bodo te igrače postavili in shranili v svoji igralnici za prihodnjo uporabo. Nato smo otroke vprašali, kako želijo proslaviti zaključek. Odločili so se, da bodo imeli poslovilno sladoledno zabavo z domačim sladoledom.

Na koncu so starši podali **povratne informacije o njihovih vtisih** o projektu v elektronski obliki.

Refleksija

Naši cilji so bili doseženi. Opazili smo, da so bili otroci v obdobju vrtca brez igrač bolj ustvarjalni in da so se socialne interakcije zaradi številnih procesov pogajanja in usklajevanja izboljšale.

Vzgojiteljem je bilo lažje opazovati, ko je bil poudarek v celoti na otrocih in ne na ponujenih dejavnostih. Med vzgojitelji je bilo več razprav in vsi so ob zaključku podali pozitivno refleksijo. Zadovoljni smo bili, da je vse potekalo dobro oziroma tako, kot smo načrtovali.

Kaj smo se naučili?

- Procesi prilagajanja v tem obdobju so nekoliko bolj zahtevni.
- Otroci, ki so vajeni vodenja in spodbujanja doma, potrebujejo več časa, da razvijejo samostojno igro na lastno pobudo.
- Kot vzgojitelji lažje opazujemo, kaj otroke zaposluje. Hkrati pa nam ni domače umakniti se iz aktivne vloge in prevzeti podporno, opazovalno vlogo.
- Majhni otroci potrebujejo nekoliko več pomoči odraslih (kar nas je nekoliko presenetilo).

Povratne informacije otrok

»Izdelovali smo iz lesa, česar ne počnemo prav pogosto. Izdelal sem nekaj kul – preklopni telefon!«

»Pico sem naredil iz folije in kartona.«

»Zgradil sem hišo iz kartona in zdaj živim v njej.«

Povratne informacije staršev

»Mojemu sinu se slikanje in risanje doma običajno ne zdita zelo vznemirljiva. Poleti pa je imel pogosto predal poln novih risb. Veliko več se je ukvarjal tudi z ustvarjanjem. Njegova najljubša dejavnost je bila igranje vlog in temu je sedaj namenil veliko časa. Dan v vrtcu je bil prej zanj pogosto dolg in naporen in je bil običajno zelo vesel, ko ga je kdorkoli prišel iskati, zdaj pa kar ni hotel oditi prezgodaj domov in zaključiti z igro.«

»Popolnoma smo navdušeni. Naš otrok je po naravi zelo ustvarjalen in zahvaljujoč tej pobudi je celo poletje nenehno ustvarjal, recikliral in se poigraval. Popoldne si želi samo sestaviti Tonieja, rezati in lepiti. Zdaj odpadnega papirja ne smemo metati v smeti, ker se vedno uporabi za kaj novega. Torej, velik uspeh – z veseljem bi to ponovili!«

"Neverjetno, kako ponosen je naš sin, ko prinaša domov ročno izdelane izdelke, ki so nastali ob njegovi brezmejni domišljiji in ponovni uporabi raznih materialov. To idejo širimo tudi doma, in sicer tako, da izdelujemo stvari iz improviziranih materialov. Sprva smo se bali, da sin ne bo želel iti v vrtec brez igrač, a na koncu je bil preprosto navdušen. In čeprav je seveda težava s shranjevanjem izdelkov, saj ničesar ne moreš zavreči – niti majhnih bankovcev (ker so kristali ali denar) – je otrok zdaj vedno zaposlen s koristnimi stvarmi, ko mu je dolgčas. Zato se vam najlepše zahvaljujemo za to izkušnjo!«

Zaključek in pogled naprej

V obdobju vrta brez igrač se je med otroki pokazal velik napredek v razvoju. Otroci so veliko delali in pokazali veliko vztrajnosti ter ustvarjalnosti pri izražanju na različne načine. Tudi mi odrasli smo izkusili nekaj novih učnih procesov. Po eni strani smo zaradi odstranitve vloge animatorja izostrili svoje opazovalne sposobnosti. Naša srečanja so postala dragocenejša zaradi izmenjave izkušenj in razprav o izzivih in vtisih, ki so se pojavili. Po drugi strani pa smo se tudi bolje spoznali z razmislekom o tem, kako smo se osebno počutili v svojih vlogah podpornikov in opazovalcev.

Na splošno lahko rečemo, da smo vsi skozi ta projekt rasli – tako socialno kot čustveno in ustvarjalno. Postalo je jasno, koliko se otroci lahko osredotočijo in vključijo, ko je dražljajev manj in ko imajo čas, da uresničujejo svoje ideje v svojem tempu.

Zato smo poleti 2025 na podlagi izkušenj iz prvega obdobja brez igrač vključili vrtec brez igrač v naš pedagoški koncept. V izmenjavi z vzgojitelji in strokovnjaki, ki so se aprila 2025 udeležili mednarodnega usposabljanja v Sloveniji v okviru projekta Erasmus+ Mesec brez igrač: Spodbujanje ustvarjalnosti in ozaveščanje o trajnosti pri predšolskih otrocih, je bilo predstavljenih veliko odličnih trajnostnih idej. Posledično je bil poleti 2025 v večnamenskem prostoru ves čas na voljo kotiček za gradnjo iz večjih kock (npr. lesenih). Poleg tega starše spodbujamo, da tudi doma ustvarjajo nove igre iz odprtih materialov ter jih prinašajo v vrtec, poleg tega pa zbirajo in prinašajo rabljene materiale v vrtec.

Veselimo se prihajajočega obdobja brez igrač in lahko samo priporočamo prakso (in projekt) Mesec brez igrač!

8. MANJ IGRAČ, VEČ IGRE: PREDSTAVITVE DOBRIH PRAKS SLOVENSКИH VRTCEV

Vsak vrtec je Mesec brez igrač zasnoval in izvedel na svoj način.

Dobre prakse, ki so predstavljene v nadaljevanju, prikazujejo, kako so vzgojiteljice in otroci raziskovali odprte, nestrukturirane materiale, spodbujali svobodno igro in razvijali nove oblike igre ter vsakdanje predmete spreminjali v smiselne učne izkušnje.

Mesec brez igrač spodbuja ustvarjalnost, sodelovanje, komunikacijo, reševanje problemov, samostojnost ter bolj trajnosten odnos in način razmišljanja.

Zgodbe iz vrtcev delimo z željo, da navdihnejo in spodbudijo zaposlene v vrtcih, da se tudi sami podajo na pot Meseca brez igrač. Vsekakor pa ni samo enega »pravega« načina za izvedbo teh aktivnosti – obstajajo raznolike možnosti za raziskovanje, prilagajanje, razvijanje in soustvarjanje odprtih, vključujočih in spodbudnih učnih okolij.

READ ABOUT IT!

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

Vrtec dr. France Prešeren – Enota Prešernova, Ljubljana, Slovenija

Vzgojiteljica, ki je pripravila predstavitev:

Urška Bolta Salihović

1. Trajanje Meseca brez igrač:

30. marec–1. maj 2026

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

4 vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic (v dveh skupinah).

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

10+ 13 otrok, starost 2–3.

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

Vsi starši otrok so bili obveščeni na roditeljskih sestankih in v pogovorih. Prav tako smo jim razdelili anketne vprašalnike, ki so jih morali izpolniti.

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

Vsi vzgojitelji in drugi zaposleni (približno 40 oseb) so bili seznanjeni s potekom izvedbe in rezultati projekta, čeprav pri dejavnostih niso neposredno sodelovali.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igráč

Glavni cilj projekta Mesec brez igráč je bil spodbujati ustvarjalnost, domišljijo, samostojnost in socialne interakcije otrok skozi odprto, nestrukturirano igro ter uporabo naravnih in vsakdanjih materialov. Pred začetkom projekta smo skupaj z otroki pospravili igrače in se z njimi pogovorili o spremembah, ki bodo sledile. Med izvajanjem smo opazili, da so se otroci postopoma vse bolj vključevali v simbolno igro, komunikacijo in sodelovanje. Škatle, palice, blago, kamne, kartonaste tulce in druge preproste materiale so uporabljali na ustvarjalne načine. Opazili smo tudi, da so dlje časa vztrajali pri osredotočeni igri in samostojneje reševali konflikte.

Ena največjih **prednosti projekta** je bila priložnost, da se vzgojitelji nekoliko umaknemo, otroke pozorneje opazujemo ter prepoznamo njihove sposobnosti, interese in socialno dinamiko, ki pri strukturirani igri z igračami niso vedno tako opazni.

Med izvajanjem projekta smo vsaj enkrat tedensko obiskali park Tivoli, kjer so otroci skozi gibanje in raziskovanje naravnega okolja razvijali grobo motoriko, ravnotežje, vztrajnost in sodelovanje. Plezali so po drevesih, tekali po vzpetinah navzgor in navzdol, raziskovali naravne materiale ter se spontano vključevali v simbolno igro. Pogosto so uporabljali embalažo, pesek in palice za pripravo namišljenih jedi, mešanje »juh« in igro kuhanja. Naravno okolje jim je ponujalo bogate čutne izkušnje ter spodbujalo samostojno raziskovanje in ustvarjalnost.

Posebej zanimiva in otrokom pomembna dejavnost je bilo slikanje z blatom. Otroci so sami nabrali zemljo, vzgojitelji pa smo dodali vodo. Zemljo in vodo so zmešali v blato ter nato s čopiči slikali po blagu in drevesnem lubju. Med dejavnostjo so pokazali veliko zbranosti, sodelovanja in radovednosti pri raziskovanju tekstur, materialov in različnih načinov nanašanja blata na podlago.

7. Povratne informacije otrok

Otroci so še posebej uživali v dejavnostih, ki so omogočale svobodo gibanja, domišljijo in raziskovanje. Zelo dejavno so se vključevali v simbolno in konstrukcijsko igro ter raziskovanje na prostem. Mnogi so večkrat izbrali naravne in nestrukturirane materiale namesto klasičnih igrač. Nabirali so na primer palice in se z njimi igrali kuhanje, gradili so hiše ali pripravljali taborni ogenj. Nekateri so v posodah prenašali pesek in listje ter skupaj pripravljali namišljene jedi. Drugi so kartonaste škatle uporabljali kot avtomobile ali skrivališča ter v svojo igro vabili prijatelje.

Otroci so zelo uživali tudi v plezanju po drevesih, teku po vzpetinah in spuščanju z njih ter lovljenju ravnotežja na naravnih površinah v parku Tivoli. Več otrok je vzgojiteljem ponosno pokazalo svoje stvaritve in razložilo, kaj so zgradili ali si zamislili. Med projektom so postajali vse bolj samostojni pri organiziranju svoje igre in so pri dejavnostih lahko vztrajali dlje časa. Pogosteje so komunicirali z vrstniki, jih vabili v igro ter razvijali vse bogatejše domišljijske zgodbe.

Otroci so še posebej radi uporabljali naravne in nestrukturirane materiale, kot so palice, kamni, kartonaste škatle, blago, voda in papir. Skozi domišljjsko igro so ustvarjali hiše, ceste, kuhinje, trgovine in poligone. Tekom meseca so postajali vse bolj ustvarjalni, komunikativni in samostojni. Nekateri so na začetku iskali svoje običajne igrače, pozneje pa so se prilagodili in začeli razpoložljive materiale uporabljati na nove in izvirne načine.

Otroci so med projektom pogosto izražali navdušenje in presenečenje, njihovi odzivi pa so pokazali, kako močno jih je pritegnila odprta, nestrukturirana igra.

Na začetku so nekateri spraševali: »Kje so igrače?«, »S čim se bomo zdaj igrali?« ali »Kdaj se bodo igrače vrnile?«

Po nekaj dneh pa so se njihovi pogovori precej spremenili. Medsebojno so se začeli vabiti v igro z besedami: »Pridi, skuhajva juho!«, »Ta škatla je moja hiša!«, »Potrebujemo še več palic za ogenj!« ali »Poglej, naredila sem barvo iz blata!«

Med dejavnostmi na prostem v parku Tivoli so otroci navdušeno vabili prijatelje, naj skupaj plezajo po drevesih, in vzgojiteljem ponosno kazali, kako visoko lahko splezajo. Nekateri so se smeje spuščali po vzpetinah in dejavnost večkrat ponovili. Pri igri s peskom, listjem in palicami so se dogovarjali o vlogah ter skupaj razvijali domišljjske zgodbe. Nekateri so se na primer pretvarjali, da pripravljajo jedi, in »hrano« ponujali drugim, drugi pa so iz vej in embalaže gradili tabore in hiše.

Pri slikanju z blatom so se pogovarjali o njegovi teksturi in barvi ter preizkušali risanje črt, krogov in odtisov dlani po blagu in drevesnem lubju. Več otrok je svoje stvaritve ponosno razlagalo vzgojiteljem in vrstnikom ter druge pogosto povabilo, naj se jim pridružijo. Sčasoma so postajali vse bolj samozavestni pri izražanju svojih zamisli in samostojnem začenjanju igre.

8. Povratne informacije staršev

Starši so imeli pri izvedbi projekta Meseca brez igrač zelo pomembno vlogo. Projekt smo jim predstavili približno dva meseca pred začetkom izvajanja na sestankih, v pogovorih in s pisnimi informacijami. Odzvali so se z velikim zanimanjem, motivacijo in podporo. Aktivno so se vključili v pripravo materialov za otroško igro in raziskovanje.

Že več kot mesec dni pred začetkom projekta so v vrtec redno prinašali različne nestrukturirane in naravne materiale. Zbrali smo veliko količino in raznolikost materialov, kot so kartonaste škatle, palice, narezani kosi lesa, kamni, papir, kartonasti tulci, blago, različne posode in drugi ponovno uporabljeni materiali. Zbrani materiali so postali pomemben del simbolne igre otrok, konstrukcijskih dejavnosti, gibalnih iger in čutnega raziskovanja.

Starši so aktivno sodelovali tudi z izpolnjevanjem vprašalnikov, ki smo jim jih poslali med projektom. Njihovi odgovori so ponudili dragocen vpogled v otrokovo igro doma, ustvarjalnost, samostojnost ter vpliv projekta na odnose in skupne dejavnosti v družini. Starše smo vključevali tudi preko vprašalnikov in pogovorov. Mnogi so poročali o pozitivnih spremembah doma, med drugim o bolj domišljjski igri, večjem zanimanju za knjige in naravne materiale ter manjši odvisnosti od zaslonov ali plastičnih igrač. Več staršev je opazilo, da se otroci dlje časa igrajo samostojno in se več vključujejo v interakcije z družinskimi člani.

Večina staršev je projekt ocenila kot smiselni in izrazila pripravljenost, da bi v njem sodelovali tudi v prihodnje.

9. Refleksija in »iskrice navdiha«

Ta izkušnja nam je pokazala, **kako pomembna je svobodna in odprta igra za celostni razvoj otrok**. Ko smo se kot vzgojiteljice nekoliko umaknile in več opazovale, smo dobile globlji vpogled v interese otrok, njihovo ustvarjalnost in medsebojne odnose. Eden izmed posebej nepozabnih trenutkov je bil, ko so otroci iz preprostih kartonastih škatel in blaga ustvarili celoten domišljjski dom ter se dlje časa skupaj igrali v sodelovalni igri.

Skozi celoten projekt smo opazili **številne pomembne razvojne spremembe v igri in vedenju otrok**. Postopoma so postajali bolj samostojni pri organiziranju svoje igre in niso več potrebovali stalnega usmerjanja odraslih. Opazili smo bistveno več sodelovanja med otroki, predvsem pri dejavnostih na prostem in simbolni igri. Dogovarjali so se o vlogah, si delili materiale ter manjše konflikte reševali samostojneje kot prej.

Veliko otrok je pokazalo **daljšo zbranost in več vztrajnosti** pri dejavnostih, kot so gradnja s škatlami, mešanje blata, slikanje po blagu in drevesnem lubju, plezanje po drevesih ter ustvarjanje simbolnih iger z naravnimi materiali.

Igra na prostem v parku Tivoli je imela posebej pozitiven vpliv na čustveno počutje otrok, njihovo gibanje in socialne interakcije. Med raziskovanjem narave, tekom po vzpetinah, zbiranjem peska, palic in kamnov ter pripravljanjem namišljenih jedi so bili otroci bolj mirni, sproščeni in vključeni v igro.

Opazili smo tudi bogato simbolno igro, pri kateri so otroci preproste materiale, kot so kartonaste škatle, blago, palice in različne posode, uporabljali na številne ustvarjalne načine. Škatle so postajale hiše, tuneli in vozila, palice pa kuhalni pripomočki, ribiške palice ali čarobni predmeti.

Slikanje z blatom je spodbujalo čutno raziskovanje, ustvarjalnost in sodelovanje. Otroci so sami nabrali zemljo, jo zmešali z vodo ter raziskovali različne načine slikanja po naravnih površinah.

Pomembno opažanje je bilo tudi, da so otroci sčasoma potrebovali vse manj strukturiranega vodenja in animiranja, postajali so vse bolj sposobni samostojno ustvarjati svoje igre ter zamisli. Ko smo se vzgojiteljice nekoliko umaknile in otroke še bolj pozorno opazovale, smo pridobile dragocen vpogled v njihove interese, močna področja, komunikacijske veščine in naravne načine učenja skozi igro.

Druge bi k sodelovanju spodbudile z deljenjem konkretnih primerov iz naših vsakodnevnih izkušenj v času Meseca brez igrač. Skozi projekt smo opazile, **kako ustvarjalni, samostojni in povezani postanejo otroci**, ko jim namesto že izdelanih igrač ponudimo preproste, odprte materiale. Predstavile bi tudi fotografije dejavnosti, primere otroških stvaritev ter delile pristne pogovore in opažanja iz projekta.

Tudi starši so doma opazili pozitivne spremembe, kot so daljša samostojna igra, več domišljije ter manjše zanimanje za zaslone in plastične igrače. S predstavitvijo teh pomembnih rezultatov in sporočilom, **da otroci za poglobljeno in zadovoljivo igro v resnici ne potrebujejo dragih igrač**, bi lahko spodbudili več zaposlenih v vrtcih in staršev, da se bolj samozavestno vključijo v prihodnje izvedbe projekta.

Poseben »iskriv trenutek« se je zgodil med obiskom parka Tivoli. Otroci so sami nabrali zemljo, mi pa smo dodali vodo, da so lahko skupaj pripravili blato. Previdno so ga mešali s palicami in nato s čopiči slikali po blagu in drevesnem lubju. Otroci so bili popolnoma osredotočeni in navdušeni.

Eden izmed otrok je ponosno dejal: »Poglej, naredil/-a sem čokoladno juho za drevo!«, drugi pa je dodal: »Drevesu je všeč naša slika.«

Otroci so spontano sodelovali, si brez konfliktov delili materiale in bili zelo dolgo poglobljeni v dejavnost. Posebej dragoceno je bilo videti, kako malo je potrebno za tako bogato, veselo in domišljijско igro. Otroci so bili mirni, povezani in popolnoma prisotni v izkušnji.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igráč

Teden	Aktivnosti	Materiali	Komentarji in opažanja
Teden1	Uvod vMesec brez igráč. Otroci so raziskovali novo okolje brez plastičnih igráč in se spoznavali z odprtimi, nestrukturiranimi materiali. Iz kartonastih škatel in blaga so gradili tunele, hiše in skrivališča. V parku Tivoli so plezali po drevesih, se kotalili po travnatih vzpetinah, tekali navzgor in navzdol ter se skupaj igrali preproste lovilne igre. Nabirali so tudi palice in listje za domišljjsko igro kuhanja.	Kartonaste škatle, papirnati tulci, blago, odpadna embalaža, palice, listje, pesek, košare, vrvi. 	Otroci so se zelo hitro prilagodili novemu okolju. Med seboj so več komunicirali in materiale uporabljali na ustvarjalne načine. Igra na prostem je spodbujala sodelovanje, gibanje in domišljijo.
Teden 2	Otroci so iz škatel in naravnih materialov ustvarjali ceste, poligone in manjša zavetja. Z uporabo ponovno uporabljenih predmetov so se igrali družino, kuhinjo in različne prevozne igre. Med obiski parka Tivoli so nabirali pesek, ga mešali s palicami,	Velike kartonaste škatle, vrvi, lesene deske, palice, listje, kamni, pesek, ponovno uporabljene posode, blago. 	Simbolna igra je postajala vse bogatejša in domišljjsko bolj razvita. Otroci so pri igri vztrajali dlje časa in manjša nesoglasja reševali bolj samostojno. Posebej so uživali v skupinskih dejavnostih gradnje.

	listjem in vodo ter pripravljali »juhe«, »torte« in »kavo«. Lovili so ravnotežje na hlodih, plezali po drevesnih deblih in skupaj prenašali veje.		
Teden 3	Slikanje z blatom v parku Tivoli. Otroci so samostojno nabirali zemljo, vzgojitelji pa smo dodali vodo in skupaj so pripravili blato. S čopiči so slikali po blagu in drevesnem lubju. V igralnici so ustvarjali kolaže iz naravnih materialov in skupaj gradili večje konstrukcije. Nadaljevali so tudi raziskovanje na prostem, plezali po drevesih in zbirali naravne zaklade.	Zemlja, voda, čopiči, blago, drevesno lubje, karton, kamni, listje, palice, naravni nestrukturirani materiali. 	Med slikanjem z blatom so bili otroci zelo zbrani in mirni. Spontano so se razvili številni pogovori. Otroci so drug drugemu ponosno kazali svoje slike ter raziskovali različne teksture in barve iz narave.
Teden 4	Raziskovanje na prostem je postalo še bolj dejavno. Otroci so se kotalili po travi, plezali po drevesih, skakali s hlodov in skupaj prenašali večje veje. Iz palic, škatel in blaga so gradili »restavracije«, »hiše« in »trgovine«. V igralnici so papirnate tulce, blago in ponovno uporabljene materiale uporabljali	Veje, blago, papirnati tulci, škatle, listje, kamni, hlodi, ponovno uporabljeni materiali, košare, vrvi.	Otroci so pokazali več samostojnosti in samozavesti. Njihovo sodelovanje je postajalo vse bolj spontano, materiale pa so pogosto delili brez pomoči odraslih. Gibalna igra na prostem je spodbujala ravnotežje, koordinacijo in timsko delo.

	pri dramski igri in pripovedovanju zgodb. Nekateri otroci so po igralnici ustvarili dolge ceste in poligone z ovirami.		
Teden 5	Teden refleksije in ponavljanja najljubših dejavnosti. Otroci so samostojno izbirali materiale in igre brez usmerjanja odraslih. V parku Tivoli so se ponovno vračali k blatnim kuhinjam, plezanju, teku in kotaljenju po travnatih vzpetinah. Nabirali so storže, listje, kamne in palice ter iz njih ustvarjali skupinske umetniške izdelke in domišljajske igralne scenarije. V igralnici so vse prej uporabljene materiale združevali v velike skupinske konstrukcije.	Blato, pesek, palice, kamni, storži, listje, karton, blago, ponovno uporabljeni materiali, leseni hlodi, posode.	O koncu projekta so otroci postali zelo samostojni pri igri. Opazno so se razvili njihova zbranost, ustvarjalnost in socialne interakcije. Materiale so uporabljali na vse bolj domiselne načine in pri igri vztrajali dalj časa.

11. Fotografije

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

OŠ Dobje, Enota Vrtec Dobje, Dobje, Slovenija

Vzgojiteljici, ki sta pripravili predstavitev:

Metka Bratec in Alja Polenek

1. Trajanje Meseca brez igrač:

29. september–31. oktober 2025

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

10 vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic (v petih skupinah).

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

24 otrok v dveh skupinah, starost 1–4.

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

S projektom so bili seznanjeni starši obeh sodelujočih skupin. Aktivno so sodelovali pri zbiranju odpadnega, nestrukturiranega in naravnega materiala za izvajanje dejavnosti.

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

Z izvajanjem projekta Mesec brez igrač so bili seznanjeni še ostali trije vzgojitelji v zavodu, ki pa so dejavnost izvajali krajše časovno obdobje in sicer teden ali dva. Namen predstavitve je bil širiti primere dobre prakse in ozaveščati o pomenu nestrukturirane igre v predšolskem obdobju.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igráč

Glavni cilj dejavnosti je bil spodbujanje ustvarjalnosti, domišljije, raziskovanja in samostojne igre otrok ter razvijanje odgovornega odnosa do okolja skozi uporabo odpadnih, nestrukturiranih in naravnih materialov. Prav tako smo želeli okrepiti sodelovanje, komunikacijo in socialne veščine otrok.

Priprava in izvedba projekta sta potekali zelo uspešno. Starši so aktivno sodelovali pri zbiranju materialov, vzgojitelji pa smo pripravili spodbudno igralno okolje, ki je otrokom omogočalo raziskovanje, eksperimentiranje in ustvarjanje. Otroci so bili skozi celotno obdobje motivirani, aktivni in vključeni v dejavnosti.

Kot **največje prednosti** projekta smo prepoznali spontanost igre, visoko stopnjo vključenosti otrok ter bogate možnosti za razvoj domišljije in medsebojnega sodelovanja. Otroci so materiale uporabljali na številne inovativne načine, ustvarjalni proces pa je postal pomembnejši od končnega izdelka.

Med **izzivi** smo zaznali začetno zadržanost nekaterih mlajših otrok, negotovost otrok, ki so bili bolj navajeni strukturiranih igráč, ter potrebo po stalnem zagotavljanju varnosti pri uporabi določenih materialov. Prav tako smo ugotovili, da bi bilo za takšno obliko igre koristno še več prostora za gibanje in raziskovanje.

V prihodnje bi dejavnost izvajali pogosteje in v krajših časovnih sklopih. Več poudarka bi namenili čutni igri ter otrokom omogočili več priložnosti za razstavljanje in predstavitev njihovih stvaritev.

Za naslednje šolsko leto bi oblikovali stalni kotiček z nestrukturiranimi in naravnimi materiali, ki bi otrokom omogočal vsakodnevno raziskovanje in ustvarjalno igro. Organizirali bi ustvarjalno delavnico za starše in otroke ter v projekt vključili več dejavnosti na prostem z uporabo materialov iz narave. Ob zaključku projekta bi pripravili razstavo otroških izdelkov in tako predstavili pomen nestrukturirane igre ter trajnostnega ravnanja z materiali.

7. Povratne informacije otrok

Otroci so z velikim zanimanjem sprejeli dejavnost. **Najbolj so uživali** v raziskovanju različnih materialov ter v svobodni igri, kjer so lahko sami odločali o načinu uporabe materialov. Posebej opazno je bilo njihovo navdušenje nad ustvarjanjem in preoblikovanjem predmetov v nove igralne pripomočke.

Na začetku je bilo pri nekaterih otrocih opaziti določeno zadržanost, saj so bili navajeni klasičnih igráč. Z napredovanjem dejavnosti pa so postajali vse bolj samozavestni in ustvarjalni.

Od začetka do konca projekta smo opazili **več radovednosti, več raziskovalnega vedenja, večjo vztrajnost pri dejavnostih ter več sodelovalne igre**. Otroci so se med seboj pogostejše dogovarjali, sodelovali in si pomagali. Prav tako je bilo manj konfliktov in več zadovoljstva pri igri.

Otroci so pogosto izražali **veselje, smeh in ponos** nad svojimi stvaritvami. Večkrat so izrazili željo, da bi podobne dejavnosti izvajali pogostejše, in igro z materiali nadaljevali tudi v drugih delih dneva.

8. Povratne informacije staršev

Starši so bili v projekt vključeni predvsem preko zbiranja odpadnega, nestrukturiranega in naravnega materiala. S tem so pomembno prispevali k oblikovanju spodbudnega igralnega okolja za otroke.

Poročali so, da jih je presenetila otrokova ustvarjalnost, sposobnost samostojnega raziskovanja in iznajdljivost pri uporabi vsakodnevnih predmetov za igro. Opazili so več zanimanja za materiale iz okolja tudi doma.

Odzivi staršev so bili zelo pozitivni. Posebej so poudarili pomen nestrukturirane igre za celostni razvoj otrok ter pohvalili sodelovanje med vrtcem in družinami.

9. Refleksija in »iskrice navdiha«

Projekt Mesec brez igrac nam je ponovno potrdil, da **otrok za kakovostno igro ne potrebuje velikega števila kupljenih igrac, temveč predvsem spodbudno okolje, čas in priložnosti za raziskovanje**. Otroci so nas navdušili s svojo iznajdljivostjo, ustvarjalnostjo in sposobnostjo sodelovanja.

Posebej dragoceno je bilo opazovati, kako so tudi najmlajši otroci postopoma prevzemali pobudo pri igri ter razvijali nove ideje iz preprostih materialov. Dejavnost je prispevala k boljšemu razumevanju pomena odprte, nestrukturirane igre za otrokov razvoj.

Druge bi lahko spodbudili z deljenjem pozitivnih izkušenj in primerov otroške ustvarjalnosti, ki so nastali med dejavnostjo. Staršem in vzgojiteljem bi predstavili koristi nestrukturirane igre, otrokom pa omogočili, da svoje navdušenje in izdelke predstavijo vrstnikom.

Med najlepšimi trenutki projekta so bili tisti, ko so otroci z navdušenjem predstavljali svoje stvaritve ter v preprostih materialih videli neomejene možnosti za igro. Njihov ponos, veselje in medsebojna pomoč so bili pomemben pokazatelj uspešnosti projekta.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igráč

Teden	Aktivnosti	Materiali	Komentarji in opažanja
Teden 1	Pospravljanje kupljenih igráč.	Odpadne škatle	Aktivno sodelovanje otrok pri urejanju igralnice.
	Zbiranje materialov	Odpadni nestrukturirani in naravni materiali	Aktivno sodelovanje staršev pri zbiranju materialov.
	Seznanjanje otrok s projektom	Odpadni nestrukturirani in naravni materiali	Aktivno sodelovanje otrok pri zbiranju idej kaj početi s tem materialom.
Teden 2	Raziskovanje lastnosti različnih materialov	Kamni, storži, listje, karton, blago, kosi lesa ...	Poudarek na čutnem raziskovanju in varni uporabi materialov.
	Svobodna igra z materiali	Škatle, tulci, vrvice, karton, prazne odpadne posodice, lesene kocke, storži ...	Otroci so samostojno izbirali materiale in način igre.
	Ustvarjanje različnih konstrukcij in igral	Odpadna embalaža, naravni materiali	Spodbujanje sodelovanja in komunikacije med otroki.
Teden 3	Razvoj skupinskih projektov	Kombinacija vseh zbranih materialov	Opazna večja vztrajnost in samostojnost otrok.
	Pogovor o izdelkih in idejah	Izdelki otrok	Otroci so predstavljali svoje zamisli.
Teden 4	Nadaljevanje raziskovalne in ustvarjalne igre	Vsi uporabljeni materiali	Več poglabljene in trajnejše igre.
	Evalvacija dejavnosti in predstavitev izdelkov	Izdelki otrok	Poudarek na procesu ustvarjanja in refleksiji izkušenj. Odziv otrok na mesec brez igráč.

11. Fotografije

Gradnja stolpa iz odpadnega materiala.

Slikanje z naravnimi materiali.

Avtomobili iz tulcev in zamaškov

Izdelovanje hiške iz
kartonastih škatel.

Ustvarjanje iz odpadnih lesenih kock.

Poligon iz kartona za
spuščanje orehov in lešnikov

Igra z odpadnimi škatlami

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

Vrtec Dobrna, Dobrna, Slovenija

Vzgojiteljica, ki je pripravila predstavitev:

Irena Cesar

1. Trajanje Meseca brez igrač:

1.–30. april 2026

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

2 vzgojiteljici

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

19 otrok, starost 3–5.

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

Obveščeni so bili starši vseh otrok.

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

Vsi zaposleni v Vrtcu Dobrna.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igráč

Težko rečem za ostale vzgojitelje, kakšna so njihova mnenja. V vsakem projektu pa so zaposleni, ki se jim nekaj zdi odveč, drugi pa z veseljem sprejmejo izzive. Glede na to, da je ta projekt stalnica v našem vrtcu, se vsak potruži in že zaradi otrok poišče najbolj optimalne rešitve in prilagoditve, ki ustrezajo usmeritvam.

7. Povratne informacije otrok

Otroci so navajeni, da se igrače umaknejo za čiščenje in so tudi motivirani, da sami od sebe prinašajo odpadne embalaže od doma za igro. Vse smo uporabili in sledili interesom posameznikov, ko smo kaj želeli narediti. Najbolj so jim bili všeč didaktični materiali, ki sva jih sami že tekom leta pripravili. Na te izdelke tudi dokaj skrbno pazijo. Njihova igra se je v času tega meseca zelo razvijala v obliki simbolne igre v koticu kuhinja, kamor so aktivno vključevali tudi naravni material. V igralnici je ves mesec izgledalo kaotično glede urejenosti, ampak je bilo med otroki manj konfliktov, saj je bilo sredstev in materialov dovolj. Ker niso imeli avtomobilov, so škatle postale avtomobili. Ker niso imeli dojenčkov, je v ospredje prišel kotic za dramatizacijo, kjer so bili na nek način naravno spodbujeni pogovarjati se med seboj z lutkami.

8. Povratne informacije staršev

Tudi starši so vajeni te prakse Meseca brez igráč. Le en otrok se je v tej skupini prepisal iz drugega vrtca. Starši so sodelovali pri prinašanju materialov. Le nekaj staršev je komentiralo, da komaj čakajo, da bo tega meseca konec, da bodo otroci lahko v vrtec prinesli svoje igrače od doma (čeprav je dogovor že na začetku šolskega leta, da so edine dovoljene igrače le mehke za potrebe počitka). Ostali so izrazili zadovoljstvo in tudi, da doma skušajo otroci poskrbeti za planet in kaj znova uporabiti za igro, na kar pred tem mogoče niso pomislili.

9. Refleksija in »iskrice navdiha«

Sama uživam v izdelovanjudidaktičnih igráč in tu res lahko sprostim svojo kreativnost. Idej imam vedno več, kot jihupsem realizirati, časa pa imam vedno premalo.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igráč

1. teden:

- Umik kupljenih igráč v omare ter škatle v sodelovanju z otroki.
- Uvodna motivacija: namen teh dejavnosti.
- Poslušanje zgodbic z ekološko tematiko (v času jutranjega kroga, počitka ali pa na prostem).
- Skupna priprava kotičkov z odpadnimi in naravnimi sredstvi, ki jih imamo že na voljo (ker vzgojiteljice rade »hrčkamo« že predhodno).

2. teden:

- Igra po kotičkih, spodbujanje sodelovanja med otroki, raziskovanje materialov ter različnih možnosti načinov z njimi.
- Likovno ustvarjanje (vzamemo si čas).
- Sprotno prinašanje odpadnega materiala od doma ter vključitev slednjih v kotičke.

3. teden:

- Ustvarjanje didaktičnih sredstev za razvijanje fine motorike ter matematičnih sposobnosti ter njihova uporaba.

4. teden:

- Počitniško dogajanje, združeni oddelki.
- Preizkušanje igralnih sredstev od drugih skupin, učenje otrok-otrok (otroci iz posamezne igralnice učijo ostale otroke, ki so na počitnicah v tem tednu v naši igralnici).
- Sprotno ločevanje nastalih odpadkov v primerne zabojnike.
- Pogovor o tem, katera sredstva in igráč še obdržimo zaradi interesa v naslednjem mesecu.

Vsak teden pa je bil poudarek tudi na bivanju na prostem.

11. Fotografije

Kotiček kuhinja – serviranje pic

Najbolj zabavno je vse spraviti v eno škatlo in potem na kup. Na tleh se šele razvije konstrukcijska igra.

Samostojna uporaba kotičkaza
dramatizacijo na temo
»Novice iz gozda«

Tetris po predlogi

Labirint z žogico

Vstavljanje gumbov v ostanke plastenk
ali pa sestavljanje vzorcev

Štetje in prirejanje (koliko storžkov je v
želvi, poišči pravilno število pik na
želvini nogi)

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

Vrtec Radlje ob Dravi, Radlje ob Dravi, Slovenija

Vzgojiteljica, ki je pripravila predstavitev:

Alja Puhner

1. Trajanje Meseca brez igrač:

1.–30. april 2026

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

3 strokovne delavke iz igralnice 5 (vzgojiteljica, pomočnica vzgojiteljice spremljevalka dečku z avtizmom)

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

20 otrok, starost 3–6.

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

Obveščeni so bili starši vseh 20-ih otrok.

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

Obveščenih je bilo okoli 20 vzgojiteljev in vzgojiteljic v enoti Radlje ob Dravi.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igráč

Glavni namen je bil, da otrokom ponudimo možnost, da čim bolje razvijajo svojo domišljijo, se srečajo z različnimi materiali in se še bolj povežejo z naravo in okoljem.

Najprej smo pripravili igralnico tako, da smo iz nje pospravili vse do sedaj vključene igrače in didaktične materiale. Na novo smo oblikovali kotičke. Otroci so bili aktivno vključeni v pripravo, sami so si »nove« materiale pospravili kot so si zamislili.

Na začetku nismo vedeli ali nam bo uspelo pripraviti prostor kamor bomo pospravili vse klasične igrače iz oddelka. To nam je uspelo rešiti tako, da smo v našo pisarno postavili novo omaro, ki je služila projektu Mesecu brez igráč.

Mesec brez igráč nam je uspel zelo pozitivno. Ponovili bi vse kot do zdaj.

7. Povratne informacije otrok

Najbolj so se igrali s zgoščenkami, bambusovimi palicami in gumbi. Na novo je bilo to, da smo res umaknili vse igrače, ampak težav niso imeli. Mesec brez igráč jim je bil zelo zanimiv, saj jih je spodbujalo k ustvarjalnosti, nobena ideja ali zamisel ni bila napačna. Bilo je veliko sodelovanja in komunikacije, saj so se morali za igro dogovarjati, sprejeti mnenja, iskati materiale. Zelo jim je bilo všeč, so si želeli še več takšnih idej.

8. Povratne informacije staršev

Starše smo v projekt vključili tako, da smo jim poslali dopis, kamor smo zapisali vse o projektu (namen, cilji...), ter jih nagovorili k pomoči, da skupaj zberemo materiale.

O večjih spremembah doma nismo govorili oz. se niso pojavili kakšni posebni komentarji.

Starši so dejavnost pozitivno sprejeli, saj so pomagali in prinašali materiale v vrtec in stem pripomogli, da smo otrokom ponudili nekaj novega.

9. Refleksija in »iskrice navdiha«

S tem projektom sem dobila dodatno potrditev, da otroci ne potrebujejo veliko, da so srečni in zadovoljni.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igrač

Prvi dan smo pripravili nove kotičke in pripravili predalnike z novimi materiali.

V prvem tednu so imeli otroci možnost raziskovanja, kaj vse je novega.

V drugem tednu smo se že pojavile ideje za različne igre in ideje, kako si lahko iz tega napravimo igrače.

Tretji teden je bil namenjen umetnosti, saj smo iz različnih materialov napravili mozaik.

Zadnji teden smo pregledali, kaj nam je še ostalo in po potrebi smo dodali še kakšen nov ali drug material, ki so ga otroci uporabili za raziskovanje.

11. Fotografije

Urejanje predalnikov z novimi materiali

Novi kotički

Dojenčki iz blaga in kartonastih tulcev

Mavrica iz gumbov in pločevinastih pokrovov

Novi kotic̑ki

Manikura iz tulcev

Zlaganje zgoŝcenk v predalnike

Traktor

Vrtalke

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

Vrtec Dobrna, Dobrna, Slovenija

Vzgojiteljica, ki je pripravila predstavitev:

Mateja Kos

1. Trajanje Meseca brez igrač:

1.–30. april 2026

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

2 strokovni delavki v skupini

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

16 otrok, starost 3–4.

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

Vsi starši otrok v skupini.

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

Projekt je izpeljan na ravni celotnega vrtca, dodatno obveščeni sta bili še 2 vzgojiteljici iz vrtca v Velenju.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igráč

Izvajanje je podkrepljeno s sredstvi in materiali, ki jih mora vzgojiteljica v naprej načrtovati ter jih sistematično zbirati, urejati in pripravljati, seveda s pomočjo staršev in širšega okolja – torej zunanjih sodelavcev.

7. Povratne informacije otrok

Otroci ob tovrstni projektih razvijajo svojo kreativnost, domišljijo in se naučijo igre z nestrukturiranim materialom, kar zahteva kar nekaj mentalnega znanja, izkušenj in vztrajnosti, da po korakih pridejo do rešitve oziroma izdelka; ali pa samo igre, ki ni usmerjena na izdelek, temveč samo na proces.

8. Povratne informacije staršev

Starši z veseljem sodelujejo, nekateri pa menijo, da je čas predolg.

9. Refleksija in »iskrice navdiha«

Predvsem ti projekti temeljijo na medsebojnem sodelovanju, spodbujanju in učenju. Prav gotovo so še zaloge, kar se tiče samega izvajanja. Seveda pa so dobrodošli nasveti, izkušnje, komentarji, spodbude in usmeritve iz dobre prakse.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igráč

Prvi teden:

- Otroci spoznavajo različne materiale, odpadno embalažo, zbirajo, opazujejo in s tem rokujejo, se igrajo, primerjajo.

Drugi teden:

- Grupiranje, sortiranje in nizi.
- Slike z odpadnim materialom.
- Barvanje tulcev, izdelava instrumentov.

Tretji teden:

- Zapestnica prijateljstva, avtomobili iz kartonskih škatel.
- Barvanje listov z zemljo.
- Nabiranje kamenčkov ob potoku, lepljenje.

Četrty teden:

- Izdelovanje slik iz odpadnega materiala.
- Lepljenje odpadnih odpadnih viled na kartonsko embalažo.
- Izdelava rož iz viled.
- Tabela z odpadnim materialom.
- Veržica z odpadnim materialom (slamice, kroglice).
- Grupiranje odpadnega materiala glede na surovino (papir, karton, plastika, les).
- Nizi kamenčkov – okvir.

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

Vrtec dr. France Prešeren – Enota Prešernova, Ljubljana, Slovenija

Vzgojiteljica, ki je pripravila predstavitev:

Urška Vinder

1. Trajanje Meseca brez igrač:

1.–24. april 2026

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

10 vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic (v petih skupinah).

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

9 otrok, starost 2–3.

14 + 15 otrok (2 skupini), starost 3–4.

20 + 20 otrok (2 skupini), starost 2–6.

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

Vsi starši otrok so bili obveščeni po elektronskem sporočilu, v katerem smo pojasnili idejo, vsebino in potek Meseca brez igrač. Starše smo obveščali tudi s plakati pred igralnicami, npr. o tem kakšen material zbiramo. Prav tako smo jim razdelili anketne vprašalnike, ki so jih morali rešiti v dveh delih (pred pričetkom in ob koncu izvedbe).

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

O poteku Meseca brez igrač smo obvestili vse zaposlene, saj so tudi ostali otroci in starši prinašali material, ki smo si ga kasneje delili po potrebi med skupinami.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igrac

Glavni cilji so bili: otroci razvijajo svojo domišljijo, otroci razvijajo igro po svojih željah – brez navodil odrasle osebe, otrok se razvija govorno v smislu pripovedovanja oz. opisovanja (svoje igre, poteka ali izdelave).

Otroke smo pripravili preko zgodb, pogovora in njihove lastne vključenosti (dogovor o izbiri igrac, pomoč pri pospravljanju). Otroci so vsebino zelo dobro sprejeli in zares raziskovali in razvijali igro z različnimi materiali.

Kot dobro se je izkazalo to, da smo nagovarjali tako otroke kot starše (roditeljski sestanki, zbiranje materiala, ankete) in tudi skupni dogodek, kot je bila izmenjevalnica igrac v naši enoti vrtca.

Sprva je bila največja dilema ali bomo zbrali dovolj in pa predvsem raznovrstni material za raziskovanje in igro, vendar s tem kasneje nismo imeli težav. Največji izziv za otroke je bila igra na travnatem igrišču, kjer jim poleg nabranega naravnega materiala in nekaj igral (plezal) nismo ponujali ničesar.

Glede na naše prvo izvajanje mislim, da smo izvedli tako, kot je bilo smiselno in potrebno, tako da trenutno ne bi dodajali ali spreminjali ničesar.

Mogoče bi v prihodnje starše in otroke spodbudili, da tudi doma vsaj za nekaj dni odstranijo oziroma pospravijo igrače in vzporedno z nami tudi oni izvajajo Teden/Mesec brez igrac v svojih domovih.

7. Povratne informacije otrok

Najbolj jim je bilo všeč ker imajo »nove igrače«, torej material s katerim so se igrali drugače kot sicer. Všeč so jim bile velike škatle in velikokrat je bilo slišati: »Všeč mi je, ko se lahko skrijemo ali imamo hišo«. Všeč jim je bila tudi igra z volno, ker se volna »ne konča« in so jo lahko v nedogled navijali okoli različnih predmetov in po prostoru. **V večini so se z zanimanjem lotili vseh novih materialov:** sprva manipulacija, nato je igra dobila vizijo oziroma smer in namen. Tako so bili tulci najprej (pri vseh otrocih) palica za bobnanje oziroma nekaj s čimer lahko udarjajo in se sliši hrup, nato pa so postajali valovi, daljnogled in podobno. Našlo pa se je tudi nekaj otrok, ki so večinoma sledili igri drugih oziroma naslednjič pričeli z natanko enakim potekom igre kot so jo videli prejšnjič pri prijateljih.

Vedenje se ni opazno spreminjalo, se je **pa opazno spremenil način igre oziroma ustvarjalnost**. Raziskovali so material, nato ko so ga izživel na različne načine, škatle so dobile pomen in postale prodajalna, hiša, sredstva za piknik ...

Pri igri z volno se je pri nekaterih otrocih **vidno opazil napredek fine motorike prstov in striženja s škarjami** – otroci, ki prej niso imeli motivacije za striženje, so sedaj sami posegali po tem (strigli so npr. volno za špagete).

Njihove izjave med in ob koncu izvajanja:

»Igrač ne rabimo nazaj, všeč so mi pa majhne lesene kocke.«

»Všeč mi je pri škatlah, ker se lahko skrivamo.«

»Všeč mi je, da smo zamenjali igrače, zdaj lahko brusim lesene kocke.«

»Všeč mi je, da je škatla postala avto.«

»Rada se igram z barvnimi kamenčki, delam očala.«

»Rad se igram s škatlami, da jih popravljam.«

Deček, ki ima sicer največ težav s samostojno igro oziroma igro brez navodil ali vodenja s strani ostalih prijateljev, pa je povedal tako: »Ni dobro, da smo pospravili igrač – pogrešam jih.«

8. Povratne informacije staršev

Straši so bili vključeni na več nivojih in tekom leta na različne načine:

- Z dopisom, ki so ga dobili po elektronskem sporočilu, v katerem sta bila predstavljen namen in vabilo k sodelovanju izvedbe projekta Mesec brez igrač.
- S predstavitvijo Meseca brez igrač z namenom, cilji, potekom in s sodelovanjem staršev na roditeljskih sestankih v skupinah.
- S plakati pred igralnicami s seznamom materialov, ki smo jih zbirali za namen izvedbe aktivnosti Meseca brez igrač.
- Z razstavo s fotografijami in izjavami otrok o izvedbi aktivnosti.
- Na izmenjevalnici igrač, ki je bil dogodek na ravni enote.

Starši so povedali, da so otroci več pripovedovali o tem, kaj so počeli vrtcu (opisovanje raziskovanja in igre z materialom) in da so tudi doma za vsakdanje stvar našli različne vloge oziroma se z njimi igrali.

Večkrat so povedali, da podpirajo ta koncept in da jih zares zanima, kako bo to potekalo v praksi. Tako so tekom izvajanja večkrat povedali, kaj otroci o tem povedo oziroma če se to odraža tudi pri njih doma. Večina je sicer rekla, da se tega zaenkrat še ne poslužuje doma, so pa se Mesecu brez igrač pridružili tako, da so otroke in družine več usmerjali v naravo in igro zunaj.

9. Refleksija in »iskrice navdih«

Osebnostno sem spoznala, da si je potrebno (sebi in otrokom) dati možnost, da poizkusimo z vsebinami, ki se nam na prvi pogled ne zdijo najbolj »varna izbira«.

Najbolj me je razveselilo dejstvo, da so moji »mali otroci« sami našli način, kako raziskujejo in kako je npr. ena škatla ali volna v njihovih očeh ter zamislih imela več vlog ali pa vedno drugačno vlogo.

Vsem, ki se bodo lotili izvedbe Meseca brez igrac bi sporočila, da naj samo začnejo (načrtujejo obveščanje, potek, zbiranje materialov) in se nato prepustijo toku, saj brez načrtovanja dejansko teče vse mogoče še bolje, kot če imamo v mislih ali na papirju nek končen cilj oziroma »izdelek«.

Najboljši občutek (ne samo trenutek) so mi dali otroci ob tem, ko sem opazovala njihovo raziskovanje. Kot nekakšen opomin sebi, da ni potrebo, da vedno vodimo dejavnosti mi, ampak večkrat (ne samo kot teoretična možnost ampak dejansko tudi v praksi) otrokom prepustimo, da sami zapeljejo potek igre, raziskovanja oziroma karkoli že to je v njihovih očeh.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igrac

Teden	Aktivnosti	Materiali	Komentarji in opažanja
Teden 1	Pogovor o poteku – zgodba »Kaj se zgodi, če čez noč izginejo vse igrače?«	Zgodba »Kaj se zgodi, če čez noč izginejo vse igrače?«	Otroci sodelujejo pri pogovoru iz lastnih izkušenj – pomembna je notranja motivacija.
	Priprava prostora (odmikanje »klasičnih igrac«), dogovor, kaj ostane	Naše vrtčevske igrače	Otroci izrazijo svoje želje, sprejmejo dogovor.
	Razvrščanje materiala in določanje prostora v igralnici, kjer bo imel vsak material svoje mesto	Prineseni material	Otroci z veseljem prinašajo material in z lastno vključenostjo pripravljajo igralnico (to jim je všeč).
	Spoznavanje z materialom – manipulacija	Tulci, keramične ploščice, lesene kocke	Otroci preizkušajo zmožnosti igre in manipulacije z določenim materialom. Dogovorili smo se za pravila uporabe posameznega materiala (da otrokom ni nevarno ali nezdravo).
Teden 2	Otroci raziskujejo s škatlami.	Škatle različnih velikosti in tipov zapiranja in odpiranja	Predvsem igra vlog: kuhinja, trgovina, piknik (ena škatla spreminja namen oziroma vlogo tekom iste igre).
	Otroci raziskujejo s tulci.	Tulci različnih dolžin, trdot in širin	Precej fizična igra – hokej, odbijanje, kasneje tudi »spajanje« mehkejših tulcev v cevi. Obvezen dogovor, kako naj igra ostane varna za vse.
	Otroci raziskujejo s keramičnimi ploščicami	Keramične ploščice različnih barv in velikosti	Zanimivo jih je bilo opazovati ali se lotijo oblik (npr. kvader) ali vzorcev (velika-majhna) ali pa so ploščice dale vlogo članov družine (mama, oče ...).
	Vadbene ure in gibalne minutke z »odpadnim materialom«	Krpice blaga, tulci, časopisni papir	Otroci uživajo in se ob vajah smeji. Sami prirejajo njim že poznane vaje z uporabo teh pripomočkov.

Teden 3	Igra na igrišču in v peskovniku	Odpadna plastična embalaža	Glede na posodico, ki so jo uporabili se je spreminjala rdeča nit igre, npr. praznujemo rojstni dan, gremo na piknik ...
	Otroci raziskujejo z volno	Volna različnih barv in debelin, škarje	Otroci veliko več strižejo. Všeč jim je njena »neskončnost«. Potreben je bil dogovor kako varno uporabljati volno in kaj za naše telo ni zdravo (ovijanje okoli rok, prstov, vratu ...).
	Otroci imajo za raziskovanje na voljo odpadni in časopisni papir ter seda sredstva v ustvarjalnem kotičku (lepilo, škarje,...)	Časopisni papir Odpadni papir (stari računi ali kaj podobnega) Lepilo, škarje	Otroci strižejo več kot običajno. Sproti se nadgrajujejo ideje ustvarjanja.
	Raziskovanje in razvijanje dejavnosti z najrazličnejšim materialom (prinesli starši izven našega seznama)	Papirni modeli za kolačke, stiroporno polnilo, papirnati kozarčki, pobarvane lesene paličice	Predvsem igra za razvoj fine motorike, razvrščanje, prirejanje 1-1. Potreba po deljenju materiala (številčno omejeno) ali sodelovanju med seboj.
	Obisk popravilnice dežnikov	Stari dežniki v popravilnici	Otrokom smo želeli predati sporočilo: kar je pokvarjeno ni nujno takoj za v smeti. Otroci so pripovedovali svoje izkušnje o zlomljenih dežnikih (verbalno izražanje).
Teden 4	Obisk gozdnega prostora s koreninami	Narava: korenine, nakloni	Otroci preizkušajo svoje gibalne zmožnosti in razvijajo samozavest. Vsi otroci brez strahu, a z različno mero previdnosti in hitrosti ustvarjajo poligon na koreninah zase in za prijatelje.
	Igra z velikimi škatlami	Velike škatle (hladilnik, televizija ...)	Igra skrivanja oziroma urejanje svojega kotička. Otroci morajo deliti zaradi majhnega števila škatel, ker

			nekateri ne želijo in morajo sklepati kompromise. Razvoj domišljije: hiša ima pokvarjeno streho, potrebno jo je popraviti, tukaj živijo živali (igra vlog), škatla se spremeni v avto.
	Brusenje lesenih kock in priprava na igro.	Lesene neobdelane kocke lesa, brusni papir	Motivacija, da pobrusijo vse robove in ploskve. Kocke pridobivajo različne vloge/lastnosti. Največ 4 otroci, da imamo nadzor za varno dejavnost.
	Izmenjevalnica igrač	Igrače otrok	Otroci ponosno povedo, katere igrače so prinesli in z veseljem izberejo nove. Naslednjič mogoče vključim tudi otroke mlajših skupin iz druge enote (te vrste igrač so najbolj ostajale).
	Igra z različno velikimi kosi blaga	Različno veliki kosi blaga	Igra vlog družina (dojenčki, postelja, prt na mizi). Samodejno pričnejo razgibavanjem kot smo to počeli prejšnje dni. Poskrbimo za varnost drsečih delov blaga.

11. Fotografije

Igra z volno, ki je tekom raziskovanja spreminjala namen: vaza – krog – nevihta.

Manipulacija z lončki: polnjenje oziroma prirejanje en lonček-ena kroglica.

Brušenje kosov lesa in priprava za igro.

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

Vrtec Dobrna, Dobrna, Slovenija

Vzgojiteljica, ki je pripravila predstavitev:

Milena Korenak

1. Trajanje Meseca brez igrač:

1.–30. april 2026

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

2 strokovni delavki

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

21 otrok, starost 4–6 (zelena skupina).

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

Obveščeni so bili starši vseh otrok.

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

Vsi zaposleni v Vrtcu Dobrna.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igrač

Otroci so sodelovali pri sami pripravi Meseca brez igrač:

- pri pospravljanju in čiščenju kupljenih igrač,
- pri pripravi kotičkov z nestrukturiranim materialom,
- pri prinašanju nestrukturiranega materiala.

Držali so se tudi dogovora, da v vrtec ne prinašajo nobenih igrač od doma. Otrokom je bil na voljo različen odpadni material, s katerim so sprva ustvarjali sami – po lastni ideji in želji. Nato smo usmerjeno izdelovali didaktične igrače in izdelke iz odpadnega materiala. Pri tem so postopek izdelave poiskali sami, določen je bil samo končni cilj.

Zastavljeni cilji v skupini so se deloma realizirali. Opaziti je bilo več dinamike in glasnosti otrok v času Meseca brez igrač, zato je bilo potrebno dejavnosti vpeljevati premišljeno in strukturirano, vendar še vedno pustiti otrokom prosto pot domišljije.

7. Povratne informacije otrok

Otrokom je bil Mesec brez igrač poseben izziv. V tem mesecu se je še bolj izrazila njihova kreativnost. Potrebovali so dodatno podporo pri sami igri z odpadnim materialom, medtem ko z ustvarjanjem v ustvarjalnih kotičkih niso imeli težav. V letošnjem Mesecu brez igrač so v prvih dveh tednih izživel odpadni material in pričeli pogrešati kupljene igrače. Z dodatno motivacijo in še večjo vključenostjo strokovnih delavk v sam proces igre in dejavnosti z odpadnim materialom, sva otroke spodbudili k nadaljnjemu ustvarjanju in igri. Veseli so bili, ko jim je uspelo kaj zgraditi, sestaviti iz odpadnega materiala. Na svoje izdelke so bili zelo ponosni.

8. Povratne informacije staršev

Starši niso dajali posebnih povratnih informacij, so nam pa z veseljem pomagali pri zbiranju odpadnega materiala. Nekateri so izpostavili, da otroci nimajo želje po prinašanju svojih igrač v vrtec.

9. Refleksija in »iskrice navdiha«

Naučila sem se, da je vsaka generacija otrok in vsak otrok po svoje drugače, eni potrebujejo več spodbude, drugi manj, nekateri so pri svojem izražanju bolj kreativni, drugi spet manj. Naslednjič bi lahko otrokom ponudili še več nestrukturiranega materiala, mogoče še več primerov izdelkov iz odpadnega materiala, vendar bi po drugi strani preveč posegali v njihovo kreativnost. Mesec brez igrac je čudovita priložnost, kjer se lahko izrazita kreativnost in domišljija tako otrok kot tudi strokovnih delavcev. Otroci imajo takšne dejavnosti zelo radi, sploh če imajo lahko pri ustvarjanju proste roke.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igrac

- 1. teden:** Seznanjanje in razvrščanje odpadnega materiala.
- 2. teden:** Prosto ustvarjanje in igra z odpadnim materialom,
- 3. teden:** Načrtno vključevanje strokovnih delavcev pri ustvarjanju in igri z odpadnim materialom, tematsko ustvarjanje.
- 4. teden:** Dokončanje izdelkov, priprava razstave.

MESEC BREZ IGRAČ V NAŠEM VRTCU

Vrtec:

Vrtec Radlje ob Dravi, Radlje ob Dravi, Slovenija

Vzgojiteljica, ki je pripravila predstavitev:

Lea Vodušek

1. Trajanje Meseca brez igrač:

1.–30. april 2026

2. Število vključenih strokovnih delavk v izvedbo Meseca brez igrač:

3 vzgojiteljice (igralnica 1).

3. Število vključenih otrok v izvedbo Meseca brez igrač:

20 otrok, starost 3–6.

4. Število staršev, ki so bili obveščeni in vključeni v izvedbo Meseca brez igrač:

Obveščeni so bili starši vseh 20-ih otrok.

5. Število drugih zaposlenih v vrtcu, ki so bili obveščeni o Mesecu brez igrač:

O tem, kar počnemo v oddelku, je bilo seznanjenih tudi 17 ostalih vzgojiteljic.

6. Povratne informacije izvajalk Meseca brez igrač

Glavni cilj je bil predvsem ozaveščanje otrok o trajnostni uporabi in o zmanjšanju števila kupljenih igrač, ter izdelava novih uporabnih stvari iz odpadnega materiala.

Skupaj z otroki smo odstranili obstoječe igrače. Starše smo prosili, da otroci v vrtec prinesejo čim več materiala (tulci, gumbi, blago, les ...).

Velik izziv je bil predvsem kam shraniti obstoječe igrače in kje zbirati ves material, ki so ga otroci prinesli od doma. Tudi otroci sami najprej niso imeli predstave kako lahko poteka igra z odpadnim materialom.

Če bi izvedla projekt ponovno, bi začela material zbirati že veliko prej.

Zelo primeren pa se mi zdi čas izvedbe, zato bi naredila enako in bi mesec brez igrač izvedla v aprilu, ker je vreme že prijetno toplo in lahko veliko dejavnosti izvedemo na prostem.

7. Povratne informacije otrok

Pri igri so otroci bolj sodelovali, manj je bilo konfliktov. Uporabili so domišljijo in zadovoljni so bili, ko so nekaj novega naredili. Na začetku so potrebovali odraslo osebo, da jih popelje v nov svet nato se je igra vedno bolj razvijala med njimi samimi. Uporabili so več domišljije in imeli so nove ideje.

»Veseli smo, da smo naredili svojo, novo igračo.«

»Igra s tulci in škatlami je zabavna.«

8. Povratne informacije staršev

Starši so bili vključeni predvsem tako, da so nam priskrbeli številni material in da so otroke motivirali in jih vzpodbujali jih razlagali pomen meseca brez igrač.

Starši so povedali, da tudi doma otroci iščejo nove materiale in ne zavržejo takoj stvari, temveč jih hranijo in iz njih kaj novega naredijo.

Veliko jih je povedalo, da jim je zamisel všeč in bodo sedaj tudi sami poskušali z otrokom več ustvarjati in manj kopičiti nove igrače.

9. Refleksija in »iskrice navdiha«

Na začetku si nisem znala predstavljati kako bom projekt izvedla. Po dolgem premisleku sem vendarle ugotovila, da veliko aktivnosti brez igrac v vrtcu že izvajamo. Ko sem misli ubesedila, je postalo izvajanje še lažje.

Najbolj sem uživala, ko sem videla zadovoljne izraze na obrazih otrok, njihovo sodelovanje in kreativnost.

Mislim, da smo jih že navdihnili in da je naš vrtec že v veliki meri na strani nadaljnje izvedbe projekta.

Motivacija za prihodnje je bil tudi trenutek, ko me je deklica v gozdni igralnici vprašala: »Kje pa so napihljiva igrala?«.

10. Kratka predstavitev izvedbe Meseca brez igrac

Teden 1 = Obisk gozdne igralnice:

- Palčkova knjiga Naše gozdne dogodivščine
- Gradnja palčkove hiše
- Risanje z blatom po deblu dreves
- Izdelava gozdne slike, mandale
- Pečenje gozdnih mafinov
- Poligon v gozdu
- Iskanje žuželk in rastlinja
- Gozdni detektiv

Teden 2 = Igra v igralnici, z materialom, ki smo ga prinesli iz gozda (storži, kamni, lubje, veje)

Teden 3 = Igra v igralnici, z materialom, ki so ga otroci prinesli od doma (gumbi, blago, volna, les)

Teden 4 = Obisk gozdne igralnice

11. Fotografije

Gozdna igralnica – palčkova hišica

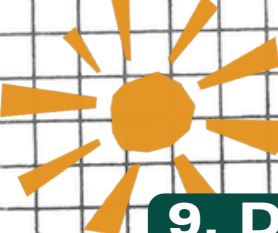
Lutka iz odpadnega materiala

Avto iz odpadnega materiala

Hiša iz odpadnega materiala

9. DODATNE IDEJE ZA IGRE IN IGRAČE TFM

Opazila sem, da se moj sin zdaj pogosteje igra sam. Zgrabi škatlo, palico ali odejo in se preprosto začne igrati z nečim, kar si je sam izmislil. Prej je vedno želel igračo za vsako stvar. Zdaj pogosto reče: Sam bom nekaj naredil. (Starš – vrtec Dobrna)

Projekt Superhero Lab: <https://superherolab.eu/results/> in projekt Green Portfolio: <https://www.step-institute.org/green-portfolio-hands-on-bilingual-sustainability-education-for-kindergartens/>

Ideje za igre na prostem: <https://1millionideas.com/25-creative-and-fun-backyard-game-ideas>

Zabavni laboratorij: <https://www.facebook.com/funlabapp>

Naredi sam kartonsko igračo: preprost in zabaven vodič: <https://www.facebook.com/share/v/19QaZa6Jxj/>

Ribolov odpadkov (Ekopotencial, Poljska)
Pravila in navodila:

Navodila za igro »Ribolov odpadkov«:

Iz palic in vrvic naredite preproste ribiške palice. Kot ribiške palice uporabite preproste palice, lesene možnike ali bambusove palice.

Na koncu pritrdite vrvico z majhnim kavljem ali sponko (za varnost lahko uporabite upognjene sponke za papir ali podobne tope kavlje).

Operite prave odpadke, dodajte zanke (kabelske vezice) in jih položite v modro vrečko/škatlo = »ocean«. Velika modra posoda, modra vrečka iz trgovine IKEA ali modra krpa predstavljajo ocean.

Pripravite 6 zabojev za odpadke v pravih barvah z oznakami (papir, steklo, plastika in kovina, bio, mešani odpadki, e-odpadki).

Pravila:

- Z ribiško palico lovite odpadke iz oceana.
- Razvrstite jih v ustrezne zaboje.
- Igrajte solo ali v dveh ekipah – zmaga ekipa, ki najhitreje očisti ocean s pravih razvrščanjem.

Cilj: Očisti ocean, nauči se reciklirati in se zabavaj!

Izdelajte padalo

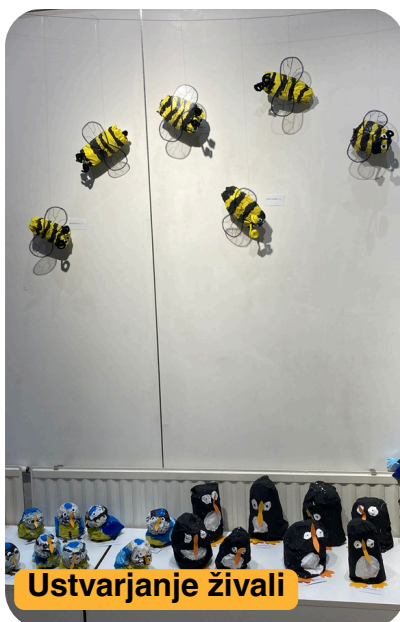
Igra Ribolov odpadkov

Igra z grafoskopom

Zvočni spomin, Senzorični spomin, Barvne domine

Ustvarjanje živali

10. LITERATURA

Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera Giraldez, M. GreenComp – Evropski okvir trajnostnih kompetenc. Bacigalupo, M., Punie, Y. (uredniki), EUR 30955 EN, Urad za publikacije Evropske unije, Luksemburg, 2022. 10.2760/13286, JRC128040. Pridobljeno s <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040>

Bogusz, M., Matysik-Pejas, R., Krasnodębski, A. in Dziekański, P. (2021). Koncept ničelnih odpadkov v kontekstu podpore varstvu okolja s strani potrošnikov. *Energies*, 14(18), 5964. <https://doi.org/10.3390/en14185964>

Chang Rundgren, Shu-Nu. (2023). Demonstracija didaktičnih modelov za izobraževalno vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj ter izobraževanje v šolskem izobraževanju. *Multidisciplinarni časopis za šolsko izobraževanje*. 12. 15–31. <https://doi.org/10.35765/mjse.2023.1224.01>

Collins, S. in Garrity, S. (2023). Razumevanje izobraževanja za trajnostni razvoj s strani vzgojiteljev v zgodnjem otroštvu. *Irish Educational Studies*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/03323315.2023.2266688>

Kahriman-Pamuk, D. in Pramling Samuelsson, I. (2024). Vzgoja trajnosti pri malčkih: raziskovanje stališč in vsakodnevnih praks vzgojiteljev v predšolski vzgoji v švedskem vrtcu. *Children (Basel, Švica)*, 11(12), 1412. <https://doi.org/10.3390/children11121412>

Nian, Z.H. (2024) Recenzija knjige »Otroci in okolje: predšolska vzgoja za trajnostni razvoj«. *Open Access Library Journal*, 11, 1–7. <https://doi.org/10.4236/oalib.1112540>

Pratiwi, H., Ismail, M., Yarliani, I., Riwanda, A. in Islamy, M. I. (2025). Vključevanje izobraževanja za trajnostni razvoj (ESD) v Kurikulum Merdeka: pedagoške prakse v centrih za predšolsko vzgojo v Indoneziji. *Environmental Education Research*, 31(5), 920–934. <https://doi.org/10.1080/13504622.2025.2462254>

Samuelsson, Ingrid. (2011). Zakaj bi morali z izobraževalno vzgojo za trajnostni razvoj začeti zgodaj: vloga predšolske vzgoje. *International Journal of Early Childhood*. 43. 103–118. <https://doi.org/10.1007/s13158-011-0034-x>

Santer, J., Griffiths, C. in Goodall, D. (2007). Prosta igra v zgodnjem otroštvu: pregled literature. Nacionalni urad za otroke. Pridobljeno s <https://rainbow-nursery.info/wp-content/uploads/2015/08/free-play-in-early-childhood.pdf>

Sharma, S. (2023). Gojenje pedagoške trajnosti v zgodnjem izobraževanju. *International Journal of Management Education for Sustainable Development*. 6 (6). 13–23. Pridobljeno s <https://ijdsdc.com/index.php/IJMESD/article/view/320/117>

Sneddon, S. in Pettit, A. (2024). Ukrepi za trajnost v predšolskih okoljih: Vključevanje trajnosti v zgodnje učenje, razvoj in dobro počutje. *Teaching Solutions*. 2. Pridobljeno s <https://www.essentialresources.co.nz/Store/Product/Detail/TS0329>

Summers, J. K., Vivian, D. N. in Summers, J. T. (2019). Vloga interakcije z naravo pri razvoju otroštva: podcenjena ekosistemska storitev. *Psychology and behavioral sciences* (New York, N.Y. 2012), 8(6), 142–150.

UNESCO (2020). Izobraževanje za trajnostni razvoj: načrt. <https://doi.org/10.54675/YFRE1448>

Sklad Združenih narodov za otroke (UNICEF). (2024). Ekološko dobro počutje v zgodnjem otroštvu. Regionalni urad UNICEF-a za Latinsko Ameriko in Karibe. Pridobljeno s [https://www.unicef.org/lac/media/49576/file/EN-Ecological-Wellbeing-Early-Childhood%20\(1\).pdf](https://www.unicef.org/lac/media/49576/file/EN-Ecological-Wellbeing-Early-Childhood%20(1).pdf).

Združeni narodi. (2015). Spreminjamo naš svet: agenda za trajnostni razvoj do leta 2030. A/RES/70/1 <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Združeni narodi – Oddelek za ekonomske in socialne zadeve. (2025). Trajnostni razvoj – 17 ciljev. Pridobljeno s <https://sdgs.un.org/goals>

Svetovni dan trajnostnih igrač (2023). Kakšen je ogljični odtis industrije igrač? (In ali je številka pomembna?). Pridobljeno s <https://worldsustainabletoyday.com/blogs/toy-industry-blogs/whats-the-carbon-footprint-of-the-toy-industry-and-does-the-number-matter>

Zaman, A. (2022). Zero-Waste: nova paradigma trajnosti za reševanje globalnega problema odpadkov. V *Springer eBooks* (str. 1195–1218). https://doi.org/10.1007/978-3-030-76505-7_46

Zero Waste International Alliance. (2018). Definicija Zero waste. Pridobljeno s <https://zwia.org/zero-waste-definition/>

**Sofinancira
Evropska unija**

Mesec brez igráč: Spodbujanje ustvarjalnosti in ozaveščanje o trajnosti pri predšolskih otrocih

Sledite nam ali nas kontaktirajte:

Facebook: **Toy-free month Erasmus+ Vrtec Dobrna:**

<https://www.facebook.com/profile.php?id=61574840853536>

<https://ekopotencjal.pl>

<https://www.instagram.com/ekopotencjal>

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100064778013939#>

E-pošta: kontakt@ekopotencjal.pl

<https://www.vrtec-dobrna.si>

E-pošta: vodja@vrtec-dobrna.si

<https://infongo.eu/>

<https://www.facebook.com/infongo.eu>

E-pošta: info@infongo.com

<https://www.erasmuspluscourses.com/>

<https://www.facebook.com/erasmusbyprimera>

<https://www.instagram.com/erasmusbyprimera/>

E-pošta: info@skupinaprimera.si

<https://www.step-institute.org/>

<https://www.facebook.com/stepinstituteslovenia>

<https://www.instagram.com/step.institute/>

E-pošta: info@step-institute.org

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.